Onderzoek naar de toegankelijkheid van verkiezingen

KIESKOMPAS | 11 NOVEMBER 2024 | DEFINITIEVE VERSIE

INTRODUCTIE I OVER HET ONDERZOEK

Waarom dit onderzoek?

Het recht om te stemmen is een fundamenteel mensenrecht dat wordt erkend door zowel internationale verdragen als nationale wetgevingen. Het is een essentieel onderdeel van een goed functionerende democratie. Het stelt burgers in staat invloed uit te oefenen op de beslissingen die hun leven beïnvloeden. Als niet iedereen gelijke kansen heeft om deel te nemen aan het verkiezingsproces, dreigen bepaalde groepen structureel minder vertegenwoordigd te zijn.

Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden en vaardigheden om deel te nemen aan het verkiezingsproces. Eerdere onderzoeken schatten dat zo'n 2,5 tot 3 miljoen mensen in Nederland beperkt zelfredzaam zijn. Deze mensen ervaren waarschijnlijk ook extra barrières bij het uitoefenen van hun stemrecht. Door te onderzoeken hoe mensen de toegankelijkheid van verkiezingen ervaren en wat de belemmeringen zijn, kunnen concrete stappen worden gezet om het democratische proces inclusiever te maken.

Over de deelnemers aan het onderzoek

Bij de afgelopen verkiezingen is er speciaal voor mensen die politiek ingewikkeld vinden en/of beperkte basisvaardigheden hebben, een 'Kieskompas met hulp van Steffie' gemaakt. Deze speciale stemhulp is in de afgelopen jaren meer dan een half miljoen keer volledig ingevuld. Daarbij hebben bijna 30.000 mensen aangegeven dat zij opnieuw benaderd mogen worden voor onderzoek. Een unieke kans om de ervaringen bij verkiezingen van een traditioneel moeilijk bereikbare groep beter te begrijpen. Door deze groep te bevragen, kunnen we waardevolle inzichten verzamelen en een beter beeld krijgen van hoe zij de verkiezingen ervaren. Het gaat dus om invullers van Kieskompas met hulp van Steffie, wat geen representatieve steekproef vormt, maar wel een groep die politiek ingewikkeld vindt en zich kenmerkt door de wens om mee te blijven doen. Deze groep is ook digitaal vaardig genoeg om (met hulp) gebruik te maken van een online tool. In totaal hebben 3074 respondenten de vragenlijst ingevuld.

Initiatiefnemers van het onderzoek

De initiatiefnemers van dit onderzoek zijn Stichting Lezen en Schrijven, Oefenen.nl, Stichting Leer Zelf Online en Kieskompas. Elke organisatie heeft vanuit haar eigen expertise bijgedragen aan de totstandkoming van het onderzoek. Kieskompas heeft een eerste vragenlijst opgesteld op basis van deskresearch en gesprekken met diverse wetenschappers en organisaties. Vervolgens hebben medewerkers van Leer Zelf Online en Stichting Lezen en Schrijven feedback gegeven op de vragenlijst, waarbij ook mensen uit de doelgroep (taalambassadeurs en ervaringsdeskundigen) betrokken zijn geweest.

Doel van het onderzoek

Dit onderzoek heeft als doel om de toegankelijkheid van verkiezingen in kaart te brengen en een beter beeld te krijgen van wat er gedaan kan worden om mensen met een beperking en/of beperkte basisvaardigheden beter te ondersteunen bij verkiezingen. Wat zijn de belangrijkste uitdagingen en obstakels? Hoe ervaart deze groep de verkiezingen en de verschillende stappen in het stemproces? Hoe komen ze aan informatie over politieke partijen en hoe is het gesteld met de toegankelijkheid van stemmen? Wat zijn belangrijke voorwaarden voor opkomst? Het gaat om een beschrijvend onderzoek, waarbij we de opiniestructuren en motivaties van mensen met een beperkte(re) zelfraadzaamheid in kaart brengen.

Aanpak van het onderzoek

Om beter te begrijpen welke factoren daadwerkelijk invloed hebben op hoe de toegankelijkheid van verkiezingen worden ervaren en het wel of niet stemmen, stellen we een breed scala aan vragen. Zo vragen we niet alleen naar iemands ervaringen tijdens de verkiezingen, maar vragen we ook naar iemands werk- en woonsituatie, het gevoel van meedoen in de samenleving, sociale verbondenheid, vertrouwen in de overheid en betrokkenheid bij de politiek. Er is bewust gekozen om iedereen dezelfde vragen te stellen. Hierdoor kunnen de resultaten van verschillende groepen goed met elkaar worden vergeleken. Om meer inzicht te krijgen in persoonlijke ervaringen zijn open vragen toegevoegd.

MENSEN MET EEN BEPERKING HEBBEN OP VEEL VLAKKEN MOEITE OM MEE TE KOMEN IN DE SAMENLEVING, DUS NIET ALLEEN MET STEMMEN

De neiging om te denken vanuit de beperking *versus* de behoefte om te denken vanuit de sociaal maatschappelijke positie van mensen met een beperking

In zowel onderzoek als beleid rondom mensen met een beperking en/of beperkte basisvaardigheden, is het gebruikelijk om mensen in te delen naar *het type beperking*. Zo ook in de opzet van dit onderzoek. Eén van de belangrijke vragen vooraf was om meer inzicht te krijgen in de diverse ervaringen van mensen, met *het type beperking als leidend principe.* Dit betreft dus bijvoorbeeld de ervaringen van mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden, een (lichte) verstandige beperking en/of een lichamelijke beperking. Deze benadering is ook terug te zien in de manier waarop belangenbehartiging voor mensen met een beperking is georganiseerd: de belangen worden per type beperking gearticuleerd en behartigd.

Deze manier van denken gaat uit van de – al dan niet bewuste - aanname dat er een relatie bestaat tussen het type beperking aan de ene kant en de te nemen maatregelen (om in dit geval verkiezingen toegankelijker te maken) aan de andere kant. De uitkomsten van dit onderzoek zetten dit beeld in een ander perspectief: namelijk om niet enkel de beperking als uitgangspunt te nemen, maar ook te kijken naar de sociaal-maatschappelijke positie van de groep. Dit onderzoek laat zien dat de gedeelde kwetsbaarheden binnen deze groep vaak groter zijn dan de verschillen op basis van beperkingstype.

1. Mensen met een beperking zijn niet goed op basis van een beperking in te delen; de beperking omvat vaak meerdere beperkingen

Mensen zijn moeilijk exclusief op basis van hun beperking in te delen, aangezien beperkingen vaak overlappen. Deelnemers aan het onderzoek geven zelf aan dat er meerdere beperkingen aan de orde zijn en/of dit is herleidbaar uit de gegeven antwoorden. In totaal hebben 1.243 respondenten een beperking en/of beperkte digitale-, schrijf- en leesvaardigheden. Doordat een deel van de deelnemers meerdere beperkingen heeft, zijn er 1.755 beperkingen geregistreerd. Zo geeft twee op de tien mensen met een verstandelijke beperking ook aan een lichamelijke beperking te hebben.

2. Mensen met een beperking hebben op veel vlakken moeite om mee te komen in de samenleving (en niet alleen met stemmen)

Mensen met een beperking scoren consequent negatiever in vergelijking met mensen zonder beperking. Vooral mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden, een verstandelijke beperking en/of beperkte digitale vaardigheden hebben op veel terreinen moeite om mee te komen. Dit geldt niet alleen voor zaken die te maken hebben met het verkiezingsproces, maar ook voor hun werk- en woonsituatie, economische positie en het gevoel volledig deel te nemen aan de samenleving. Mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte scoren beter dan mensen met verstandelijke of digitale beperkingen, maar blijven vaak achter op mensen zonder beperking. Hoewel ze vergelijkbaar scoren op het volgen van verkiezingen en de behoefte aan nadenken, voelen ze zich minder sociaal verbonden en hebben ze een negatievere houding tegenover de overheid en politiek.

Bij elke type beperking geeft minimaal één op de vier mensen aan het gevoel te hebben (bijna) nooit mee te kunnen doen. Daarnaast heeft de meerderheid van de mensen met elke type beperking altijd, vaak of soms hulp nodig bij dagelijkse activiteiten. Mensen met een beperking hebben veel gemeen vanwege hun gedeelde sociaal-maatschappelijke kwetsbaarheid. Deze overeenkomsten lijken groter te zijn dan de verschillen tussen de typen beperkingen.

3. Moeite met stemmen gaat over veel meer dan alleen praktische zaken in het stemlokaal

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat moeite met stemmen zelden op zichzelf staat en verder reikt dan praktische obstakels, zoals het bereiken van het stembureau of een groter stembiljet. Het onderzoek laat zien dat moeilijkheden rond het stemmen vaak bredere maatschappelijke uitdagingen weerspiegelen waar deze groepen mee te maken hebben. Om meer inzicht te krijgen aan welke knoppen gedraaid kan worden, hebben we verschillende regressieanalyses uitgevoerd.

AAN WELKE KNOPPEN KUN JE NU DRAAIEN?

Om beter te begrijpen welke factoren invloed hebben op hoe makkelijk mensen het vinden om te stemmen en of ze daadwerkelijk stemmen bij verkiezingen, hebben we verschillende regressieanalyses uitgevoerd. Zo weten we welke factoren per groep bepalend zijn voor deze dimensies. Of anders gezegd, aan welke knoppen kun je draaien om het stemmen voor deze groepen te vergemakkelijken en het stemmen te bevorderen.

Toegankelijkheid van verkiezingen

Schrijf- en leesvaardigheden zijn voor elke groep de belangrijkste voorspeller voor hoe makkelijk mensen het vinden om te stemmen; deze relatie is ook voor alle groepen significant. Daarnaast is *sociale verbondenheid* een belangrijke voorspeller voor hoe makkelijk mensen het vinden om te stemmen. Deze relatie is significant voor mensen met beperkte digitale vaardigheden, een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte en mensen zonder beperking. Ook het *volgen van verkiezingen* maakt stemmen makkelijker. Deze relatie is significant voor alle groepen, behalve voor mensen met beperkte digitale vaardigheden. Voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en een verstandelijke beperking is het volgen van verkiezingen één van de sterkste voorspellers. De *behoefte aan nadenken* is een belangrijke voorspeller voor mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een andere beperking, mensen met beperkte digitale vaardigheden en mensen zonder beperkingen.

Het verbeteren van *schrijf- en leesvaardigheden*, het versterken van *sociale verbondenheid,* het bevorderen van het *volgen van verkiezingen* en het stimuleren van de *behoefte aan nadenken* zijn dus allemaal belangrijke voorspellers voor hoe makkelijk mensen het vinden om te stemmen. De mate waarin deze voorspellers invloed hebben op hoe makkelijk mensen het vinden om te stemmen, verschilt per groep.

Stemmen bij verkiezingen

Makkelijk stemmen is een belangrijke voorspeller voor het daadwerkelijk stemmen bij verkiezingen. Deze relatie is significant voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden, mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte, en ook voor mensen zonder beperking. Ook het *volgen van verkiezingen* is een belangrijke voorspeller, dit heeft een significante relatie voor mensen met beperkte digitale vaardigheden, mensen met een lichamelijke beperking, chronische ziekte en mensen zonder beperking. De *houding ten opzichte van de overheid en politiek* lijkt minder sterk samen te hangen met stemmen bij verkiezingen dan de eerder genoemde voorspellers, deze relatie is alleen significant voor mensen met een andere beperking en de totale groep.

Het voor mensen makkelijker maken om te stemmen, het bevorderen dat meer mensen *verkiezingen volgen*, en het verbeteren van de *houding ten opzichte van de overheid en politiek* zijn allemaal belangrijke voorspellers voor daadwerkelijk stemmen. De mate waarin deze voornspellers invloed hebben, verschilt per groep.

Aanbevelingen

Het is logisch dat je bij het ontwikkelen van beleid op zoek gaat naar oplossingen om mensen met een beperking in praktische zin te faciliteren (wegnemen drempels, verkiezingskrant gewone taal, etc.). Het soort beperking is dan uitganspunt voor het beleid dat je ontwikkelt, maar wees je bewust dat het om meer gaat dan de beperking. Het gaat ook om gebrek aan toegang tot informatie, minder vertrouwen in de politiek en een gevoel van sociale uitsluiting. Het kan nooit kwaad om drempels bij het stembureau weg te halen, maar omdat mensen met een beperking op meerdere gebieden uitdagingen ervaren, zorgt dat er nog niet gelijk voor dat iemand zal stemmen. Beleid moet ook oog hebben voor de bredere sociaal-maatschappelijke uitdagingen waarmee bepaalde groepen te maken hebben, zoals gebrekkige toegang tot informatie, een lager vertrouwen in de politiek en gevoelens van uitsluiting. Het creëren van inclusief beleid vergt niet alleen praktische oplossingen, maar ook een dieper begrip van de onderliggende barrières die mensen weerhouden van politieke participatie.

Dit onderzoek is vooral beschrijvend van aard. Om de effecten van specifieke interventies beter te begrijpen, is vervolgonderzoek noodzakelijk. In toekomstig onderzoek zouden gerichte interventies kunnen worden ontwikkeld en getest om bijvoorbeeld de sociale verbondenheid binnen een verkiezingscontext te versterken. Vervolgens kunnen de effecten van deze interventies op zowel de toegankelijkheid van verkiezingen als het daadwerkelijke stemgedrag in kaart worden gebracht.

We zijn erin geslaagd om veel mensen met een beperking en/of beperkte vaardigheden te bereiken met dit onderzoek, wat waardevolle inzichten heeft opgeleverd. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat niet iedereen in staat is om een panelonderzoek in te vullen en dat we zeker binnen bepaalde groepen de mensen te pakken hebben die hun uiterste best doen om aangehaakt te blijven. In aanvulling op dit onderzoek kan een meer kwalitatief onderzoek worden opgezet om die groepen te bereiken die niet deelnemen aan panelonderzoeken. Dit zou helpen om ook de perspectieven en barrières van mensen die minder betrokken zijn, beter te begrijpen.

INHOUDSOPGAVE

Over de groepen

- *1. Deelnemers aan het onderzoek*
- *2. Beperkte schrijf- en leesvaardigheden*
- *3. Maatschappelijke positie van de groepen*
- *4. Impact van beperking op dagelijks leven*

Ervaringen bij verkiezingen

- *5. Stemmen bij verkiezingen*
- *6. Makkelijk stemmen*
- *7. Volgen van verkiezingen*
- *8. Houding ten opzichte van overheid en politiek*
- *9. Aandacht politiek voor mensen met beperking*
- *10. Sociale verbondenheid*
- *11. Behoefte aan nadenken*

Posities van groepen

- *12.1 Verbondenheid van variabelen*
- *12.2 Gemiddelde positie van groepen op dimensies*

Belangrijkste knoppen om aan te draaien 'in gewone taal'

- *13.1 Makkelijk stemmen*
- *13.2 Stemmen bij verkiezingen*
- *13.3 Belangrijkste conclusies per groep*

Bijlage - belangrijkste knoppen om aan te draaien 'in wetenschappelijke taal

- *Makkelijk stemmen*
- *Stemmen bij verkiezingen*

OVER DE GROEPEN

1. OVER DE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK

Verspreiding vragenlijst

Om de toegankelijkheid van verkiezingen te onderzoeken is er een vragenlijst opgesteld. De vragenlijst is tussen 20 juni en 4 augustus op de volgende manieren verspreid:

- De vragenlijst is verspreid onder 29.725 panelleden van Kieskompas die zich hebben aangemeld via een Kieskompas (met hulp van Steffie).
- Via stakeholders zoals Stichting Lezen en Schrijven, Oefenen.nl, Stichting Leer Zelf Online. Deze partijen zijn gevraagd om de openbare link te verspreiden.
- Via de website van Kieskompas.
- Via respondenten die gevraagd zijn om het onderzoek te delen met anderen.

In totaal heeft dit 3074 reacties opgeleverd: 2782 Kieskompas-panelleden (91%) en 289 mensen via de anonieme link (9%). Het overgrote gedeelte van de respondenten heeft dus eerder gebruik gemaakt van een Kieskompas met Steffie.

Methode
Online vragenlijst

Periode
De vragenlijst vond plaats van 20 juni tot 4 augustus

Respondenten
3074 respondenten

Responserate
Er zijn 29.725 panelleden uitgenodigd, waarvan 9,4% het onderzoek volledig heeft ingevuld

Over de dataverzameling
2782 respondenten zijn lid van het Kieskompas-panel (91%) en 289 hebben deelgenomen via de anonieme link (9%)

Weging
Aangezien voor deze doelgroep geen populatiedata beschikbaar is, is er geen weging uitgevoerd

OVER DE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK I **DATAVERZAMELING**

De deelnemers aan het onderzoek zijn allereerst op basis van hun antwoorden in drie algemene groepen ingedeeld:

1. **Mensen met één of meerdere beperkingen**. Deze groep deelt een gemeenschappelijk thema, namelijk het ervaren van een beperking, maar de aard van de beperkingen varieert, wat tot verschillende uitdagingen leidt. Om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van mensen met een beperking zal er verder worden ingezoomd op deze groep. Op de volgende pagina laten we zien welke doelgroepen binnen deze groep onderscheiden worden.
2. **Geen beperking – betrokken bij doelgroep:** Deze groep bestaat uit mensen zonder persoonlijke beperkingen, maar die wel betrokken zijn bij mensen met een beperking, bijvoorbeeld als mantelzorger, vrijwilliger of professional. Hun perspectieven kunnen overeenkomsten vertonen met die van mensen met beperkingen, omdat ze vaak inzicht hebben in de barrières die deze mensen ervaren.
3. **Geen beperking – niet betrokken bij doelgroep:** Deze groep bestaat uit mensen zonder beperkingen die niet betrokken zijn bij mensen met een beperking. Ondanks hun afstand tot de doelgroep, biedt deze groep waardevol maatschappelijk inzicht in hoe toegankelijkheid breder wordt waargenomen, mede doordat zij het Kieskompas met Steffie hebben ingevuld.

	Anonieme link		Panel Kieskompas		Totaal	
	N	in%	N	in%	N	in%
Mensen met één of meerdere beperkingen	117	41%	1126	40%	**1243**	41%
Geen beperking - betrokken bij doelgroep	65	22%	526	19%	**591**	19%
Geen beperking - niet betrokken bij doelgroep	107	37%	1130	41%	**1237**	40%
Totaal	**289**		**2782**		**3071***	

** Drie respondenten hebben deze vraag niet ingevuld*

OVER DE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK I **MENSEN MET ÉÉN OF MEERDERE BEPERKINGEN**

Om meer inzicht te krijgen in de diverse ervaringen van mensen met verschillende beperkingen, hebben we de respondenten op basis van hun antwoorden verdeeld in verschillende groepen. Deze indeling stelt ons in staat om gerichte analyses uit te voeren en dieper in te gaan op de unieke uitdagingen en perspectieven van elke groep.

De keuze voor deze specifieke groepen is gebaseerd op hun uiteenlopende, maar ook overlappende ervaringen en uitdagingen. Elke groep vertegenwoordigt een bepaalde beperking of situatie die van invloed kan zijn op de mate van toegang tot verkiezingsinformatie en deelname aan het proces. Door deze groepen apart te analyseren krijgen we een beter inzicht in zowel de verschillen als de overeenkomsten tussen deze groepen. Dit stelt ons in staat om te begrijpen waar de uitdagingen voor specifieke groepen liggen, maar ook om te ontdekken waar er gemeenschappelijke knelpunten zijn die bredere oplossingen vereisen.

Daarnaast hebben sommige respondenten aangegeven dat ze te maken hebben met andere soorten beperkingen. De voorbeelden die ze noemden waren zeer uiteenlopend, zoals het hebben van kanker, autisme of last hebben van een depressie of angststoornis.

	Anonieme link		Panel Kieskompas		Totaal*	
	N	in%	N	in%	N	in%
Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	15	5%	125	4%	***140***	5%
Ik heb een (lichte) verstandelijke beperking	17	6%	96	3%	***113***	4%
Beperkte digitale vaardigheden**	27	9%	165	6%	***192***	6%
Ik heb een (lichte) lichamelijke beperking	36	12%	271	10%	***307***	10%
Ik heb een chronische ziekte	54	19%	615	22%	***669***	22%
Ik heb iets anders, namelijk:	31	11%	303	11%	***334***	11%

* Mensen kunnen meer dan één beperking hebben (bijvoorbeeld een lichamelijke- en verstandelijke beperking). In dit onderzoek hebben 1243 respondenten één of meerdere beperkingen

** Deze groepen zijn samengesteld op basis van hun antwoorden in het onderzoek. Bij de andere groepen (zoals een verstandelijke of lichamelijke beperking) hebben mensen dat zelf aangegeven. (zie slide 12)

OVER DE DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK I **MENSEN MET MEERDERE BEPERKINGEN**

Mensen kunnen meer dan één beperking hebben (bijvoorbeeld een lichamelijke- en verstandelijke beperking). Om meer inzicht te krijgen in de overlap van beperkingen, hebben we dit zichtbaar gemaakt in onderstaande tabel (hoe hoger de score, hoe groener de kleur, én hoe lager de score hoe roder de kleur). Zo zien we dat ongeveer één op de vier mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden in dit onderzoek ook een verstandelijke beperking heeft. Drie op de tien mensen met een verstandelijke beperking heeft ook beperkte schrijf- en leesvaardigheden en twee op de tien heeft ook een lichamelijke beperking.

Lees de tabel van boven naar beneden	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijk beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijk beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**
Beperkte schrijf- en leesvaardigheden	100%	30%	39%	11%	7%	12%
Verstandelijk beperking	24%	100%	9%	7%	2%	4%
Beperkte digitale vaardigheden	53%	16%	100%	13%	9%	13%
Lichamelijk beperking	25%	20%	21%	100%	17%	7%
Chronische ziekte	36%	13%	32%	38%	100%	16%
Andere beperking	28%	12%	22%	8%	8%	100%
Aantal respondenten per groep	**140**	**113**	**192**	**307**	**669**	**334**

2. BEPERKTE DIGITALE, SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN

OVER DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK I **BEPERKTE DIGITALE, SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN**

Om meer inzicht te krijgen in de ervaringen van mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en mensen met beperkte digitale vaardigheden hebben we deelnemers aan het onderzoek gevraagd in hoeverre ze moeite hebben met teksten over politiek, het schrijven van een berichtje en het gebruik van smartphones of computers.

Op basis van de vijf vragen hiernaast zijn er twee groepen gemaakt. Bij elke vraag kreeg men punten op basis van hun antwoord: Nooit leverde 0 punten op, bijna nooit 1 punt, soms 2 punten, vaak 3 punten en altijd 4 punten.

1. Beperkte schrijf- een leesvaardigheden: Mensen die bij de vijf vragen minimaal 11 punten hadden gehaald.
2. Beperkte digitale vaardigen: mensen die *vaak of altijd moeite hebben met het gebruiken van computers of smartphones*)

Deze twee groepen kunnen ook worden teruggevonden in de analyses in dit onderzoek. Zo zien we in de figuur hiernaast dat minder dan één op de tien mensen zonder beperking vaak of altijd moeite heeft met politieke teksten, terwijl dit voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden ruim zeven op de tien is. Ook mensen met beperkte digitale vaardigheden en/of een verstandelijke beperkingen, ondervinden aanzienlijk vaker moeilijkheden bij het lezen en begrijpen van teksten over politiek en verkiezingen.

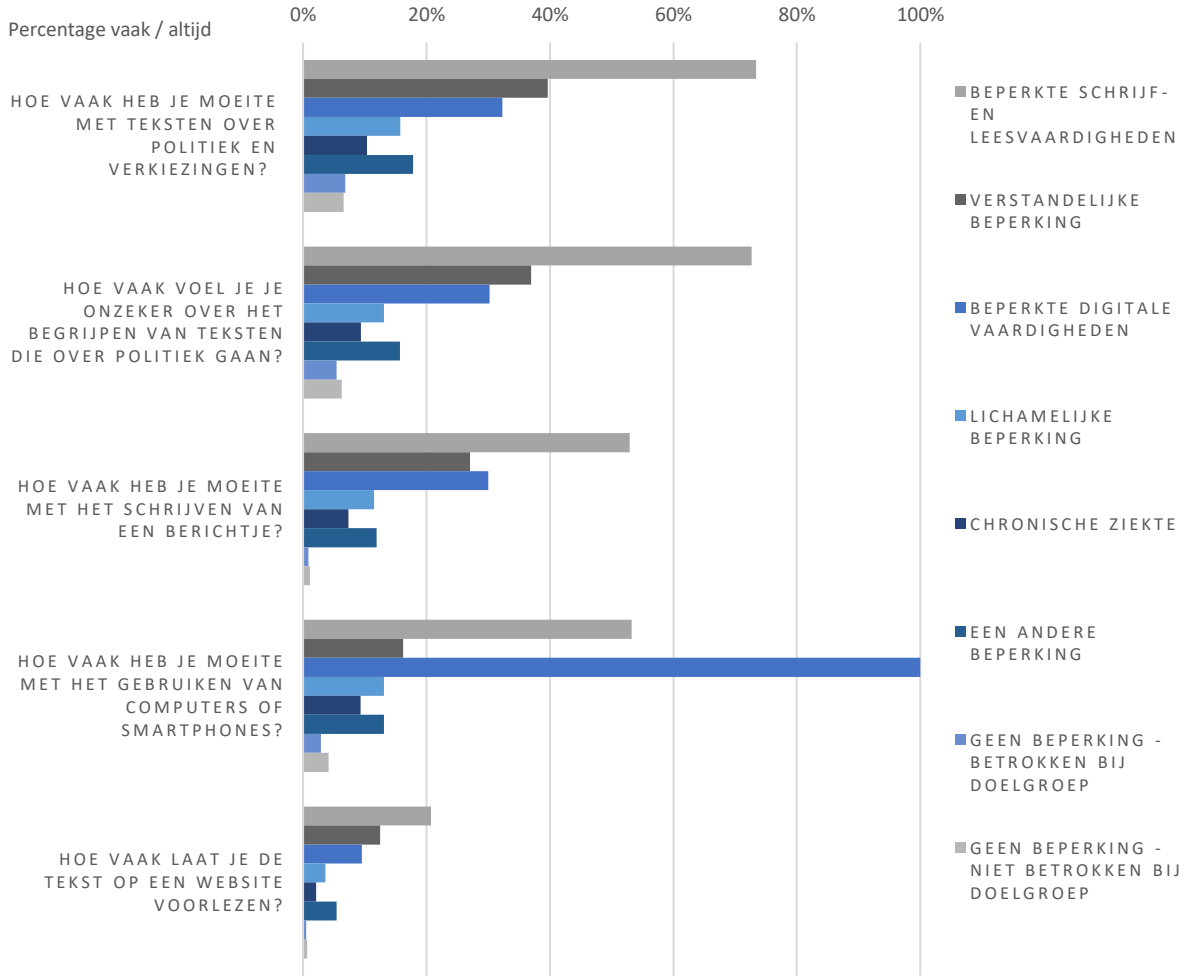

3. MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN DE GROEPEN

DEELNEMERS AAN HET ONDERZOEK VAAK PRAKTISCH- EN MIDDEL-OPGELEID. OOK VEEL OUDEREN, OOK ZONDER BEPERKING

Voor dit onderzoek zijn mensen uitgenodigd die gebruik hebben gemaakt van het Kieskompas met hulp van Steffie, dat speciaal gemaakt wordt voor mensen die politiek moeilijk vinden. Net als bij het Kieskompas met Steffie zien we dat veel ouderen en relatief veel praktisch- en middel-opgeleiden het onderzoek hebben ingevuld.

Vooral mensen met een verstandelijke beperking en/of beperkte schrijf- en leesvaardigheden zijn vaker praktisch opgeleid. Juist bij de groep zonder beperking zien we dat veel ouderen aan het onderzoek hebben deelgenomen.

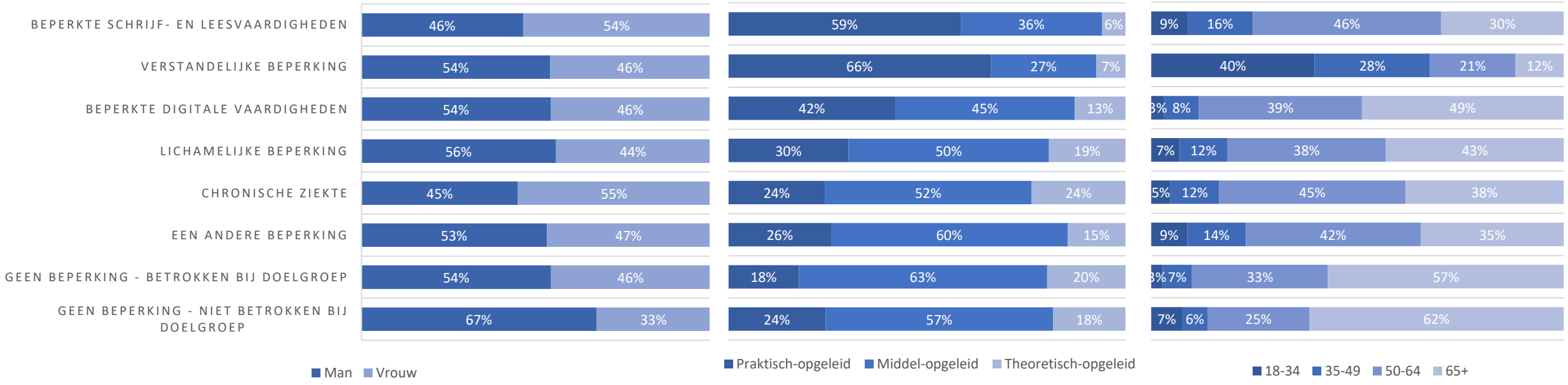

GROTE VERSCHILLEN IN WERKSITUATIE: HELFT VAN DE MENSEN MET EEN BEPERKING DIE HEEFT DEELGENOMEN AAN DIT ONDERZOEK IS ARBEIDSONGESCHIKT

Wanneer we kijken naar de werksituatie zien we grote verschillen in de werksituatie van mensen met een beperking en mensen zonder beperking.

Zo geeft de meerderheid van de respondenten met een beperking aan dat ze (deels) arbeidsongeschikt zijn. Daarnaast gaat bijna de helft van de respondenten met een verstandelijke beperking naar de dagbesteding. Ook zien we dat mensen met een beperking veel minder vaak een betaalde baan hebben dan mensen zonder een beperking, ondanks hun lagere leeftijd (zie vorige pagina). Dit laat zien dat deze groepen echt verschillen van de groep mensen zonder beperking.

Van de mensen die betrokken zijn bij de doelgroep doet een groot deel dat als vrijwilliger, ruim acht op de tien doet dat als vrijwilliger.

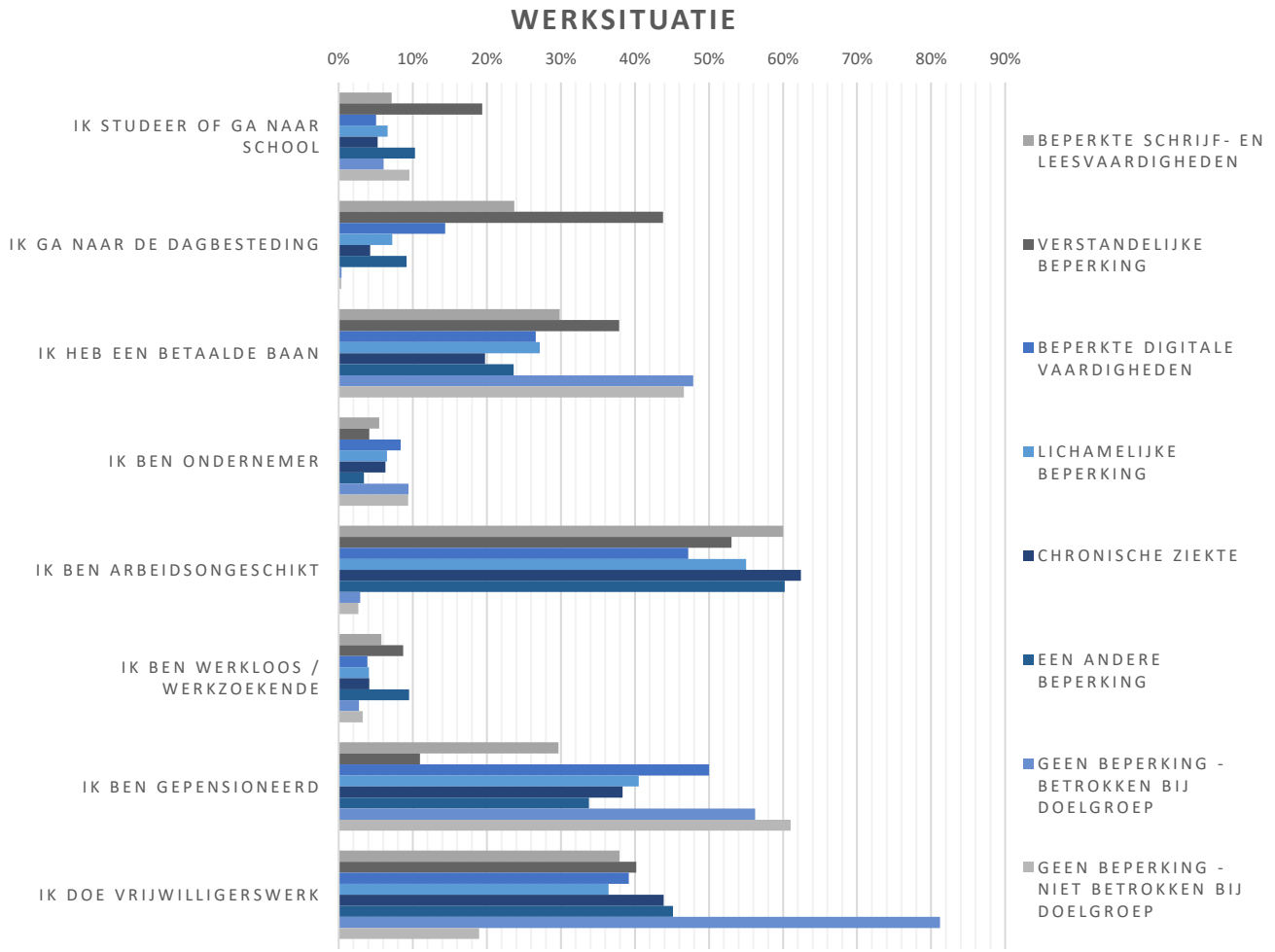

GROTE VERSCHILLEN IN WOONSITUATIE: MENSEN MET EEN BEPERKING WONEN VEEL MINDER VAAK IN EEN KOOPWONING

Ook de woonsituatie van de verschillende groepen verschilt duidelijk van elkaar. Zo wonen respondenten zonder beperking veel vaker in een koopwoning, terwijl mensen met een beperking veel vaker in een sociale huurwoning of bij iemand anders wonen.

Ruim één op drie respondenten met een verstandelijke beperking woont in een woongroep/zorginstelling. Daarnaast wonen zij ook vaker bij iemand anders.

Respondenten met beperkte schrijf- en leesvaardigheden wonen relatief vaak in een woongroep/zorginstelling, sociale huurwoning of bij iemand, zoals hun ouders of partner.

Respondenten met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte wonen vaker in een sociale huurwoning dan mensen zonder beperking of beperkte basisvaardigheden.

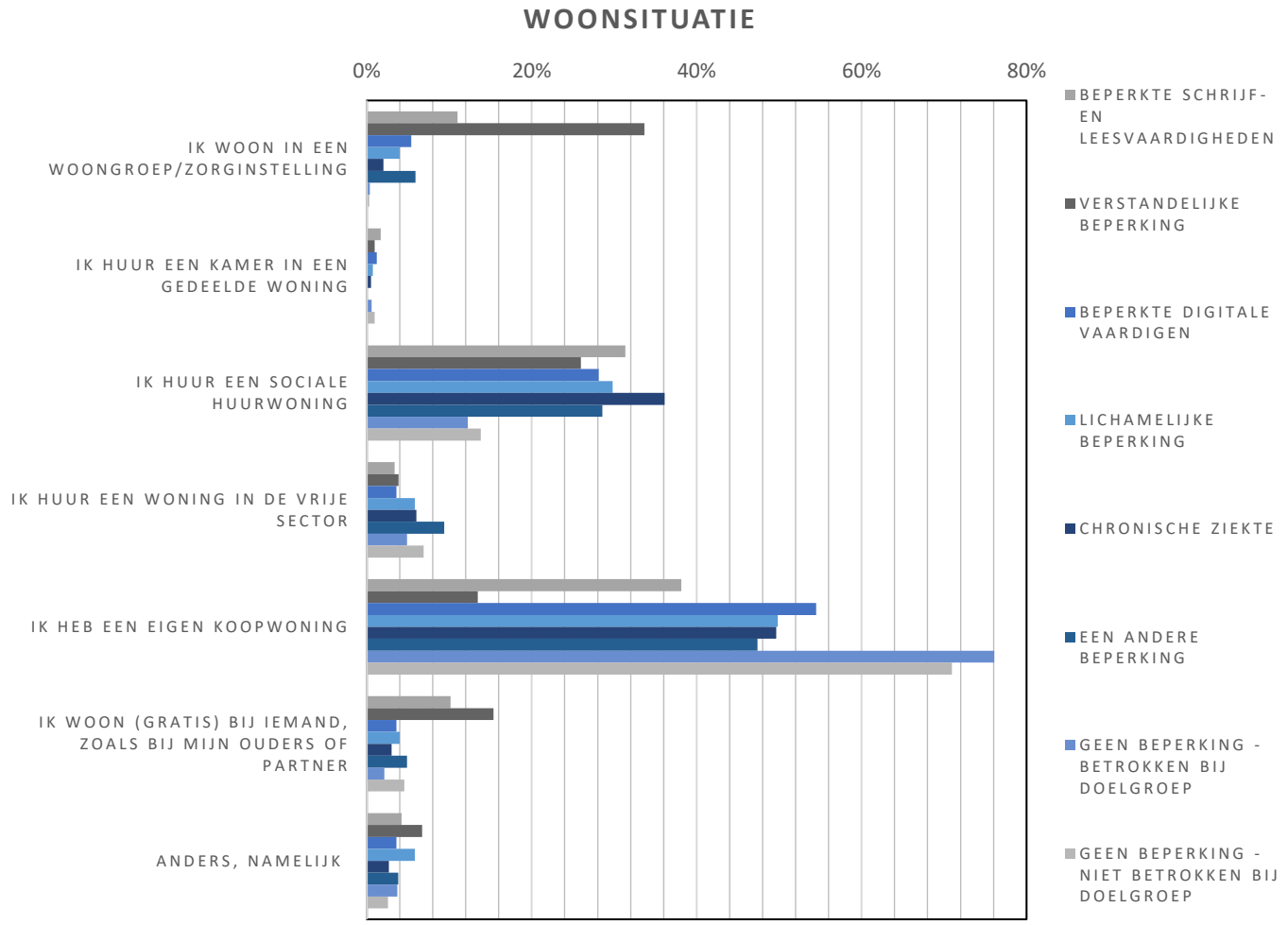

MENSEN MET EEN BEPERKING VEEL VAKER ECONOMISCH KWETSBAAR

Mensen met een beperking zijn vaak economisch kwetsbaar. Terwijl ongeveer één op de twintig mensen zonder beperking (heel) moeilijk kan rondkomen, is dat voor mensen met een beperking veel groter. Vooral mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden (één op de drie), beperkte digitale vaardigheden (één op de vier) en/of mensen met een verstandelijke beperking (één op de vier) kunnen vaker moeilijk rondkomen. Ook mensen met een lichamelijke beperking kunnen veel vaker moeilijk rondkomen, namelijk ongeveer één op de vijf. Daarnaast kunnen de eerder genoemde groepen ook vaker 'Niet makkelijker, maar ook niet moeilijk' rondkomen, terwijl mensen zonder beperking juist vaak (heel) makkelijk kunnen rondkomen.

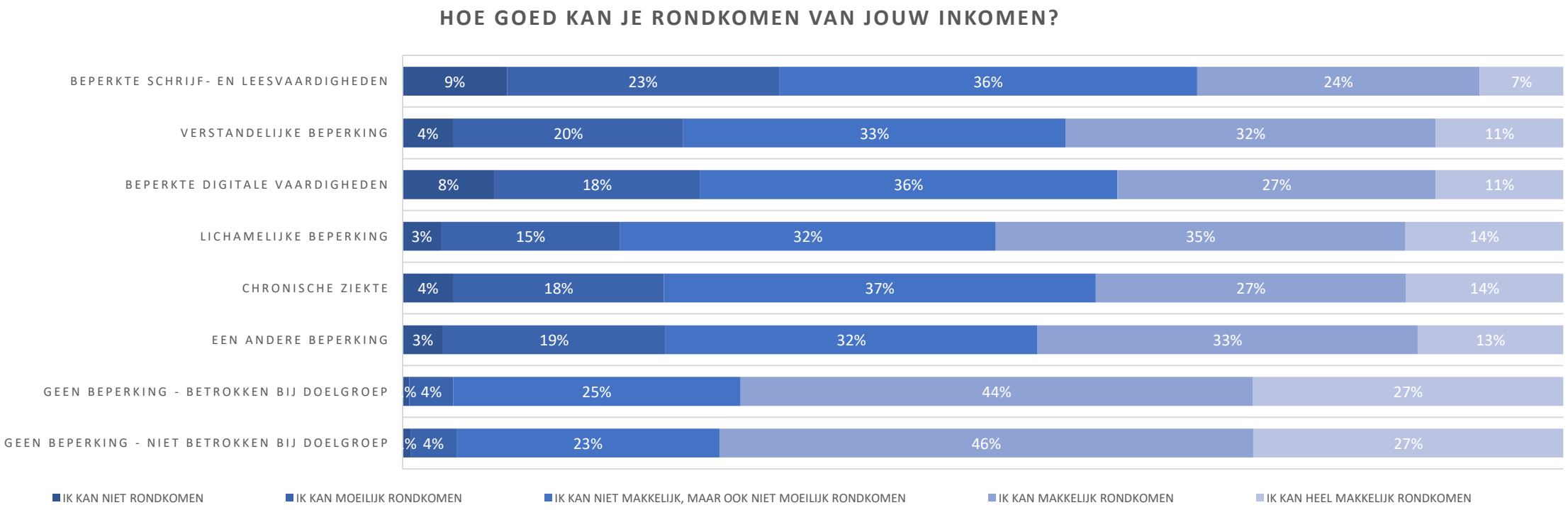

4. IMPACT BEPERKING

MENSEN MET EEN BEPERKING VEEL VAKER HET GEVOEL NIET MEE TE KUNNEN DOEN IN DE SAMENLEVING

Dat meedoen in de samenleving niet voor iedereen vanzelfsprekend is, wordt duidelijk in de figuur hiernaast. Terwijl bijna negen op de tien mensen zonder beperking het gevoel heeft vaak of altijd mee te kunnen doen in de samenleving, geeft de meerderheid van de mensen met een beperking aan dat ze (bijna) nooit of slechts soms goed kunnen meedoen. De mate waarin mensen dit ervaren, verschilt per type beperking.

Bij alle groepen met een beperking geeft minimaal één op de vier mensen aan dat zij (bijna) nooit kunnen meedoen, terwijl dit voor mensen zonder beperking één op de vijfentwintig is. Vooral mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden voelen zich vaak buitengesloten.

Mensen met een beperking ervaren dus veel vaker dat ze niet volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving in vergelijking met mensen zonder beperking.

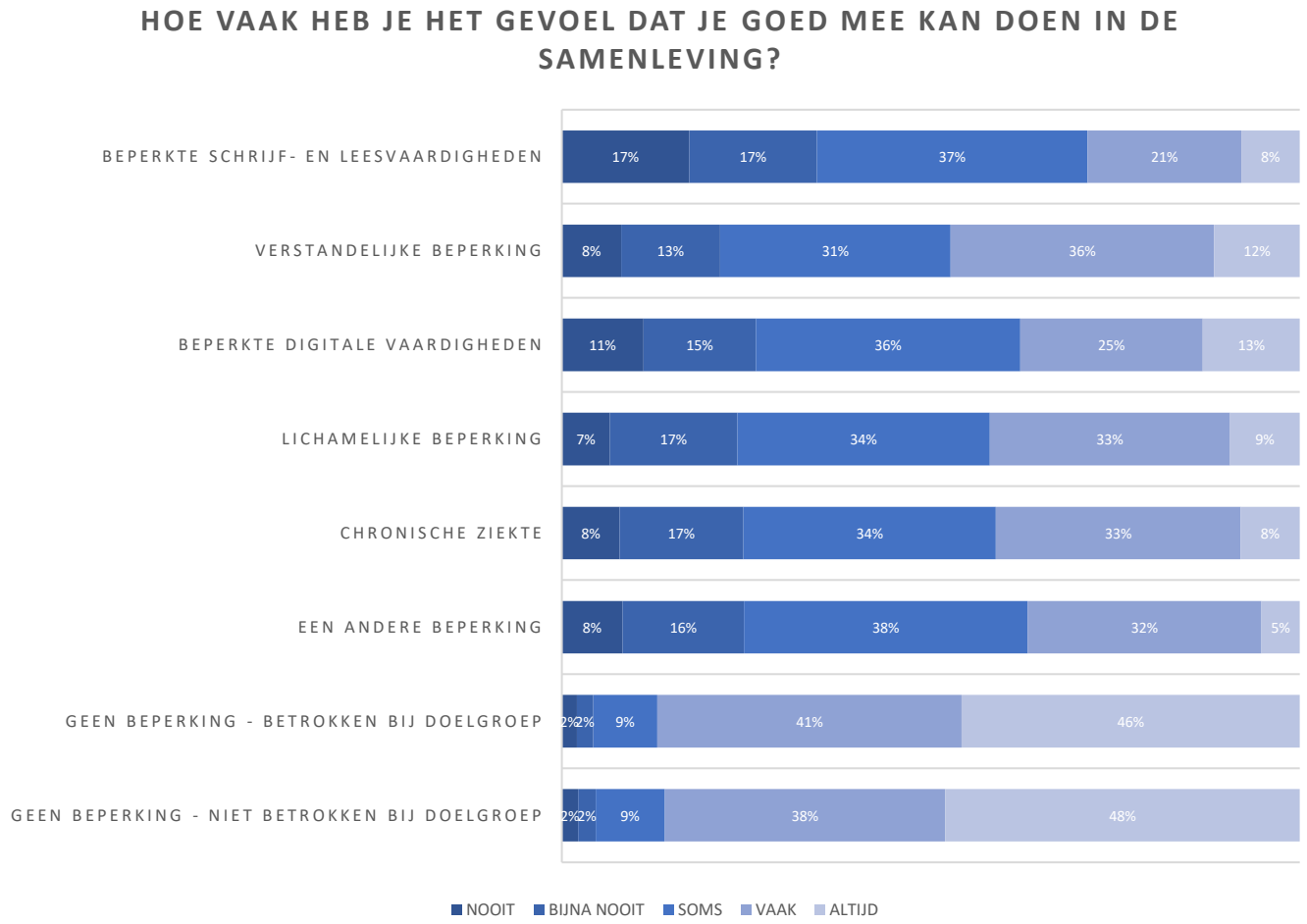

MENSEN MET EEN BEPERKING HEBBEN OOK VEEL VAKER HULP NODIG BIJ DE DAGELIJKSE DINGEN

Dat de impact van een beperking ook doorspeelt in het dagelijks leven wordt duidelijk aan de hoeveelheid hulp die ze nodig hebben. Terwijl (ruim) negen op de tien mensen zonder beperking aangeeft (bijna) nooit hulp nodig te hebben bij dagelijkse dingen zien we dat de meerderheid van de mensen met een beperking juist altijd, vaak of soms hulp nodig heeft.

Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en verstandelijke beperkingen hebben de meeste hulp nodig bij dagelijkse activiteiten, waarbij ruim één op de drie altijd of vaak ondersteuning nodig heeft. Mensen met een lichamelijke beperking, chronische ziekte of beperkte digitale vaardigheden hebben iets minder vaak hulp nodig dan deze groepen.

Minder dan één procent van de mensen zonder beperking geeft aan altijd of vaak hulp nodig te hebben bij dagelijkse activiteiten.

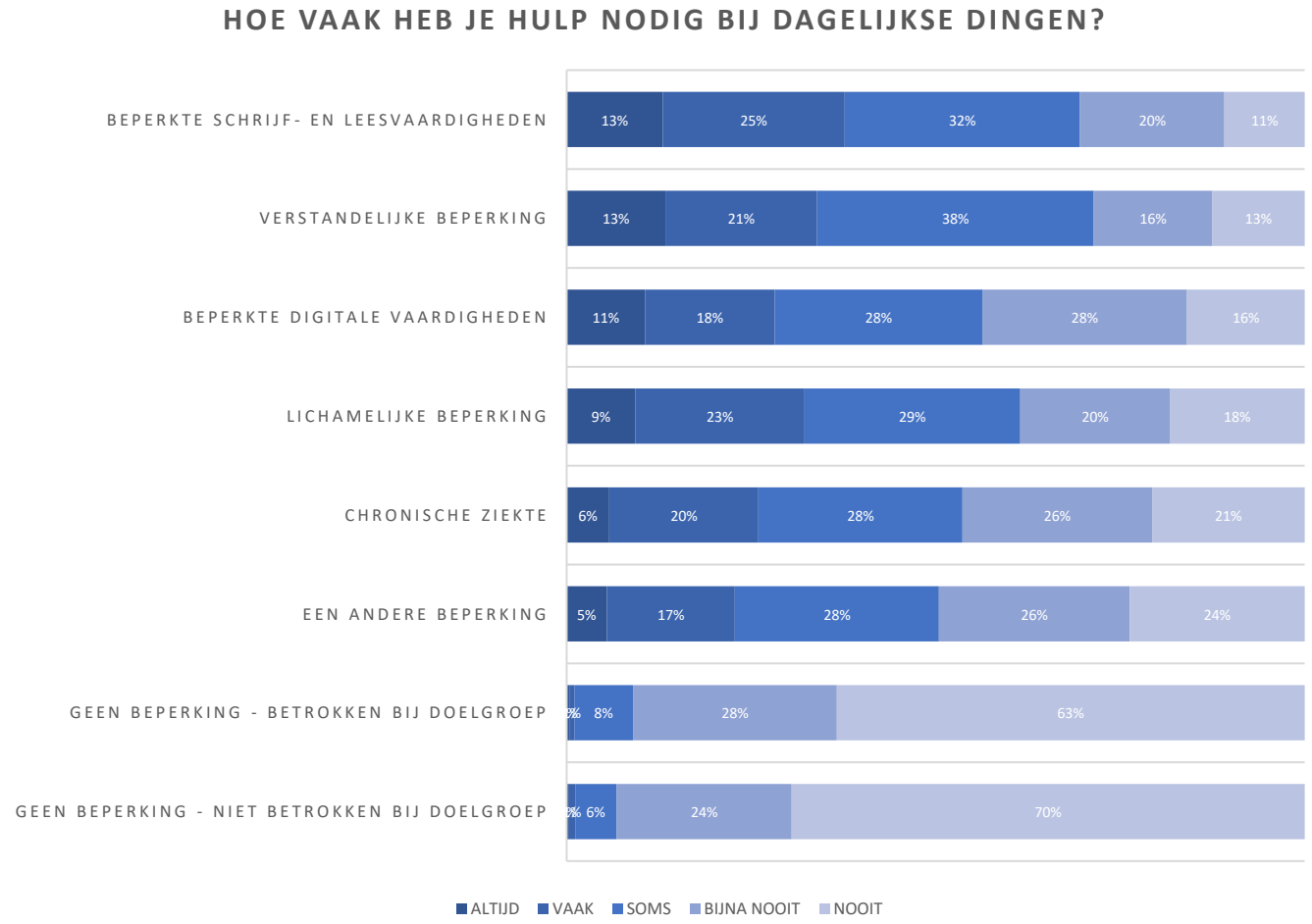

MEESTE MENSEN MET EEN BEPERKING HEBBEN OOK VEEL LAST VAN HUN BEPERKING IN HET DAGELIJKSE LEVEN

Om meer inzicht te krijgen de eigen ervaringen van mensen met een beperking, hebben we gevraagd in hoeverre zij zelf last hebben van hun beperking in het dagelijks leven. Ze konden hiervoor een rapportcijfer geven van 0 (helemaal niet) tot 10 (heel erg veel).

Uit de resultaten blijkt dat alle groepen relatief veel last hebben van hun beperking in het dagelijks leven. Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden ondervinden de meeste hinder, gevolgd door mensen met beperkte digitale vaardigheden en lichamelijke beperkingen.

Opvallend is dat mensen met een verstandelijke beperking in vergelijking met andere groepen zelf minder last van hun beperking lijken te hebben, ondanks dat ze wel eerder aangaven vaak hulp nodig te hebben.

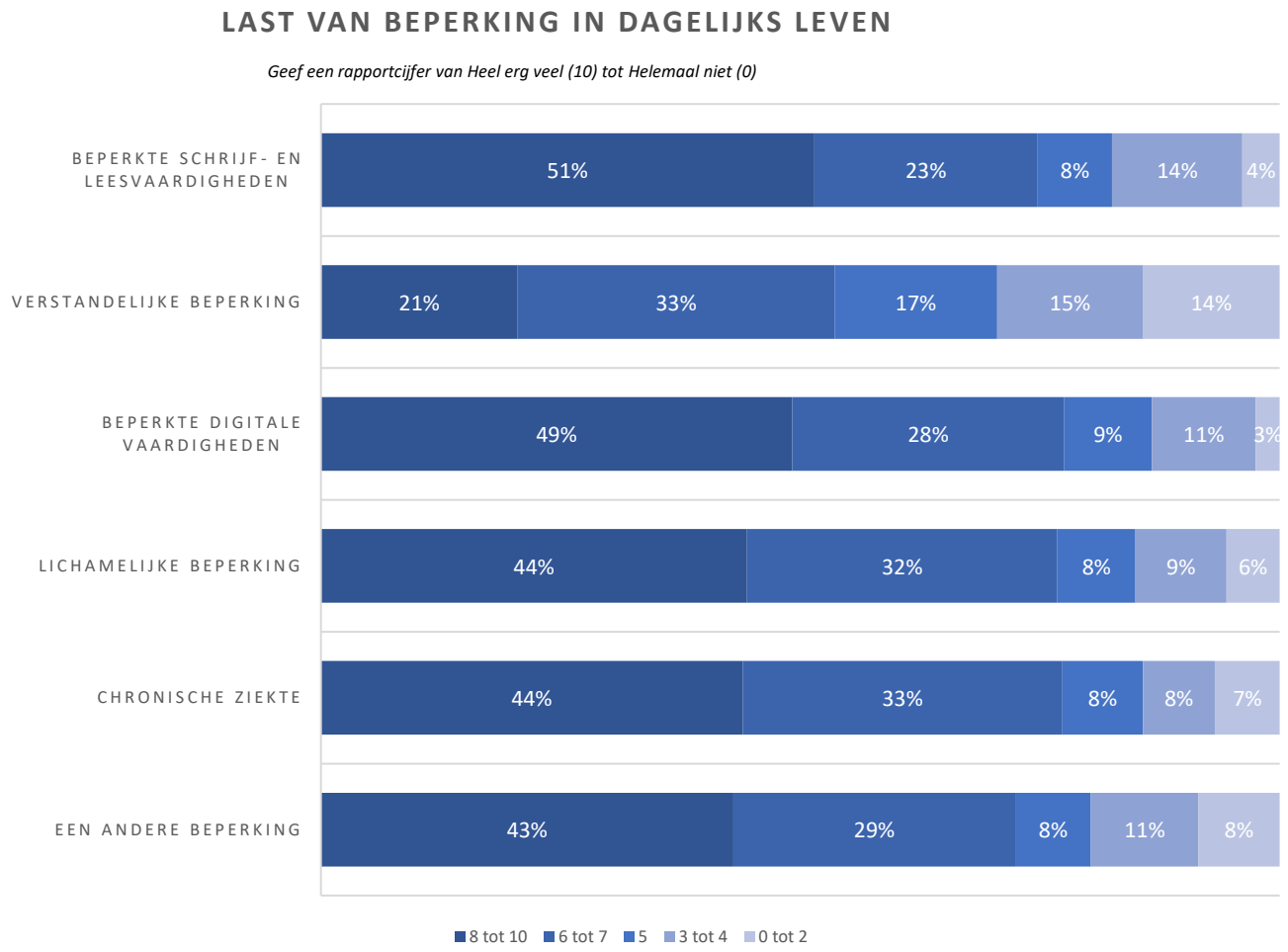

ZOU JE IETS MEER OVER JOUW BEPERKING WILLEN VERTELLEN? HOE BEÏNVLOEDT DIT JOUW LEVEN?

Beperkte schrijf- en leesvaardigheden
Deze respondenten geven aan dat deze beperking veel doorzettingsvermogen en creativiteit vraagt. Sommigen hebben Nederlandse les gevolgd om hun vaardigheden te verbeteren, maar voelen zich nog onzeker bij het schrijven. Moeite met begrijpend lezen maakt dagelijkse activiteiten zoals boodschappen doen of reizen per openbaar vervoer lastig, vooral als informatie digitaal wordt aangeboden.
"Woordblindheid en ADHD vergt veel doorzettingsvermogen en creativiteit. Het werkt wat anders maar mijn doelen bereik ik vaak wel."
"Veel last van gehad. Een paar jaar naar het ROC geweest voor Nederlandse les, nu een computer cursus aan het volgen gaat nú gelukkig beter."
"Begrijpend lezen is vaak lastig, ik lees het anders dan het bedoeld wordt."

Verstandelijke beperking
Deze respondenten ervaren vaak extra mentale en fysieke uitdagingen, zoals meer vermoeidheid en moeite met het begrijpen van sociale signalen of complexe informatie. Ze geven aan dat dagelijkse taken, zoals omgaan met geld of zelfstandig wonen, soms moeilijk zijn, waardoor ze hulp of begeleiding nodig hebben. Daarnaast noemen sommigen de onzichtbare aard van hun beperking, wat kan leiden tot onbegrip en verkeerde inschattingen door anderen.
"Mijn zelfredzaamheid is laag ivm mijn verstandelijke beperking."
"Soms met klein geld tellen Hoe veel."
"Moeilijk contact krijgen met bedrijven en instanties en geeft veel onduidelijkheid, omdat mijn beperking van buitenaf niet zichtbaar is.

Beperkte digitale vaardigheden
Deze respondenten vertellen dat ze moeite hebben met het begrijpen en gebruiken van digitale technologieën, wat hun onafhankelijkheid en dagelijks functioneren ernstig beperkt. Sommigen hebben een computer- of taalcursus gevolgd om hun vaardigheden te verbeteren, maar blijven onzeker bij het gebruik van digitale middelen. Dit gebrek aan digitale vaardigheden maakt het lastig om toegang te krijgen tot belangrijke informatie of om dagelijkse taken, zoals het plannen van reizen, uit te voeren.
"De maatschappij gaat voor mij te snel betreft het digitaliseren. Waardoor ik achter de feiten aan loop."
"Door wet en regelgeving buiten gesloten en de ap wereld +overige digitalisering."

Lichamelijke beperking
De antwoorden van mensen met een lichamelijke beperking benadrukken de aanzienlijke impact op het dagelijks leven. Velen ervaren chronische pijn, mobiliteitsproblemen en vermoeidheid, wat hun zelfstandigheid beperkt. Het gebruik van hulpmiddelen zoals rolstoelen of rollators is vaak noodzakelijk, en eenvoudige taken zoals wandelen, werken of reizen worden bemoeilijkt. Veel respondenten geven aan dat ze afhankelijk zijn van hulp van anderen voor zowel fysieke ondersteuning als zorg, en dat dit hun sociale en professionele leven sterk beïnvloedt.
"Ik leef 24/7 met pijnen in mijn lijf, slik 27 pillen per dag om enigszins prettig en zonder pijnen te kunnen leven."
"Op een goede dag kan ik zelf mijn ontbijt klaar maken in een trippelstoel, kan ik ongeveer 8 meter lopen en kan ik iemand bellen of een half uurtje bezoek hebben. Op slechte dagen kan ik amper opstaan."
"Ik heb polyneuropatie en kan nooit meer lopen, ik ben afhankelijk van de rolstoel."

Chronische ziekte
Deze mensen geven aan dat hun dagelijks leven vaak ernstig wordt beïnvloed door voortdurende fysieke klachten zoals vermoeidheid, pijn, en bewegingsbeperkingen. Veel deelnemers noemen specifieke aandoeningen zoals diabetes, MS, COPD, en reuma, die hen beletten volwaardig deel te nemen aan sociale activiteiten en soms ook het uitvoeren van dagelijkse taken onmogelijk maken. Daarnaast ervaren sommigen ook financiële uitdagingen door hun ziekte, wat hun situatie verder compliceert. Emotioneel hebben velen moeite met het gevoel van eenzaamheid en het verlies van hun zelfstandigheid.
“Mijn MS beïnvloed alles. Ik kan niet meer werken, zit in rolstoel, mag niet meer autorijden, heb zorg nodig bij douchen, heb mantelzorg nodig voor eigenlijk alles.”
“Ik heb COPD en gebruik 3 verschillende puffen per dag. Ik heb slaapapneu en gebruik CPAP. […] Het beïnvloed mijn leven flink, omdat ik mijn belangrijkste hobby al 5 jaar niet meer kan uitvoeren.

Een andere beperking
De groep met "Een andere beperking" ervaart zowel fysieke als mentale beperkingen, die hun dagelijks leven, werk en sociale relaties sterk beïnvloeden. Chronische pijn, vermoeidheid en overprikkeling zijn vaak voorkomende klachten, en velen hebben moeite met mobiliteit en bureaucratie rondom zorg en uitkeringen. Ondanks de uitdagingen proberen sommigen hun situatie positief te benaderen door middel van vrijwilligerswerk en acceptatie van hun beperkingen.
"Veel pijn. Ben bekend bij de pijnpoli. Ik ben er chagrijnig van. Kan niet ver lopen ook niet met rollator. Maak veel gebruik van mijn scootmobiel.”
“Pas op mn 63ste gediagnoseerd. Nu al 4 jaar ervaringsdeskundig gespreksleidster bij groepen mensen met autisme.”

ERVARINGEN BIJ VERKIEZINGEN

5. STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

VOORAL MENSEN MET EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING EN/OF BEPERKTE DIGITALE-, SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN STEMMEN MINDER VAAK BIJ VERKIEZINGEN

In onderstaande figuur wordt duidelijk dat vooral mensen met een verstandelijke beperking en/of beperkte digitale-, schrijf- en leesvaardigheden relatief vaak een verkiezing overslaan. Zo geeft ongeveer zes op de tien mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden aan altijd gestemd te hebben als ze mochten stemmen, bij mensen zonder beperking is dat ongeveer drie op de vier. Vooral mensen met een verstandelijke beperking geven vaker aan dat ze (bijna) nooit of soms wel en soms niet gestemd hebben.

De uitkomsten in deze figuur zullen een positiever beeld geven dan de werkelijkheid. Allereerst doordat mensen een positiever beeld hebben over 'hoe vaak ze stemmen', mensen geneigd zijn om sociaal wenselijke antwoorden te geven en tot slot ligt het voor de hand dat de mensen die dit onderzoek invullen erg hun best doen om aangehaakt te blijven.

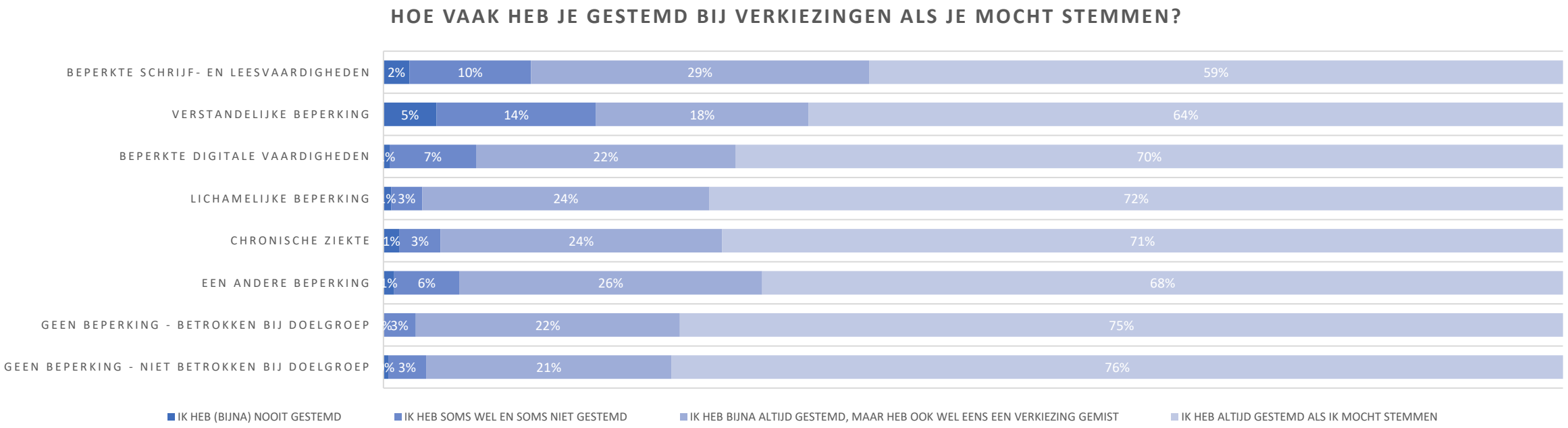

POLITIEKE NEGATIVITEIT VAAKST GENOEMD ALS REDEN OM NIET TE STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

Eerder onderzoek naar 'Niet-stemmers' toonde aan dat de belangrijkste redenen om niet te stemmen bij verkiezingen in drie categorieën ingedeeld kunnen worden.

1. Situationeel: Mensen stemmen niet vanwege praktische redenen zoals geen tijd of te veel moeite.
2. Politieke kennis: moeilijkheid, toegankelijkheid, en gebrek aan interesse.
3. Politieke negativiteit: Mensen hebben geen vertrouwen in de politiek of denken dat hun stem geen verschil maakt.

Redenen die verband houden met politieke negativiteit worden door alle groepen het meest genoemd als reden om niet te stemmen. Vooral mensen met een beperking noemen vaker een gebrek aan vertrouwen in de politiek en het gevoel dat hun stem geen verschil maakt.

Daarnaast speelt een gebrek aan kennis een grote rol, vooral onder mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en/of een verstandelijke beperking. Zij ervaren vaker moeite met het begrijpen van het stemproces en het verkrijgen van de benodigde hulp. Ook geven mensen met een beperking vaker aan dat hun stem geen verschil maakt en dat stemmen teveel moeite voor ze kost.

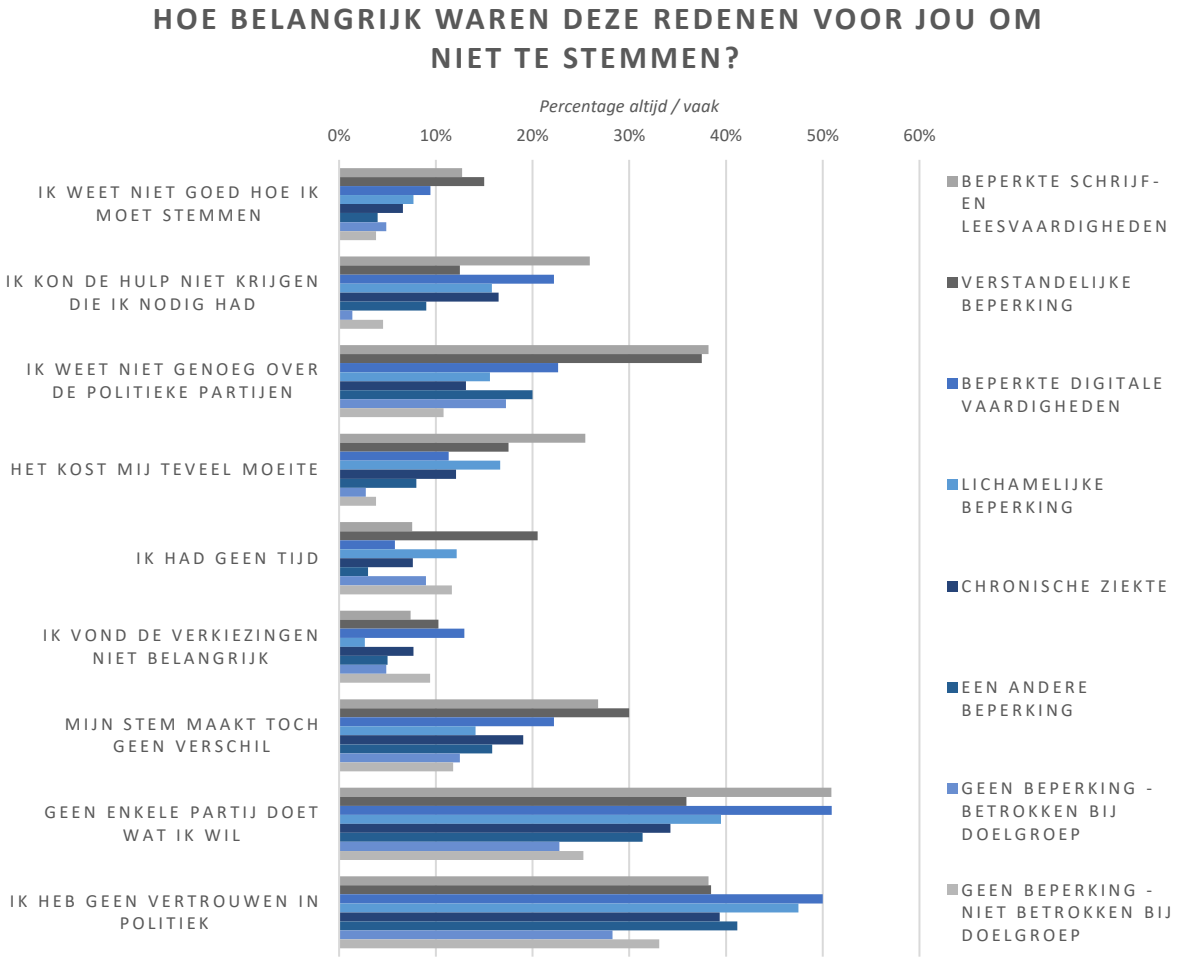

MENSEN MET EEN BEPERKING HEBBEN VAKER HET GEVOEL DAT HUN STEM NIET BELANGRIJK IS

De figuur laat zien dat mensen met een beperking het minder belangrijk vinden dat iedereen stemt dan mensen zonder beperking. Ze hebben ook minder vaak het gevoel dat mensen in hun omgeving het belangrijk vinden dat zij stemmen en ze hebben ook zelf minder vaak het gevoel dat hun eigen stem ertoe doet. Daarnaast geven ze vaker aan liever niet te stemmen als ze niet goed weten wat de verschillende politieke partijen willen. Vooral mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden, een verstandelijke beperkingen en/of beperkte digitale vaardigheden hebben vaker het gevoel dat hun stem niet zo belangrijk is.

Uit de resultaten blijkt ook dat mensen met een beperking vaker moeite hebben met het begrijpen van actuele politieke onderwerpen. Dit geldt vooral voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en mensen met een verstandelijke beperking

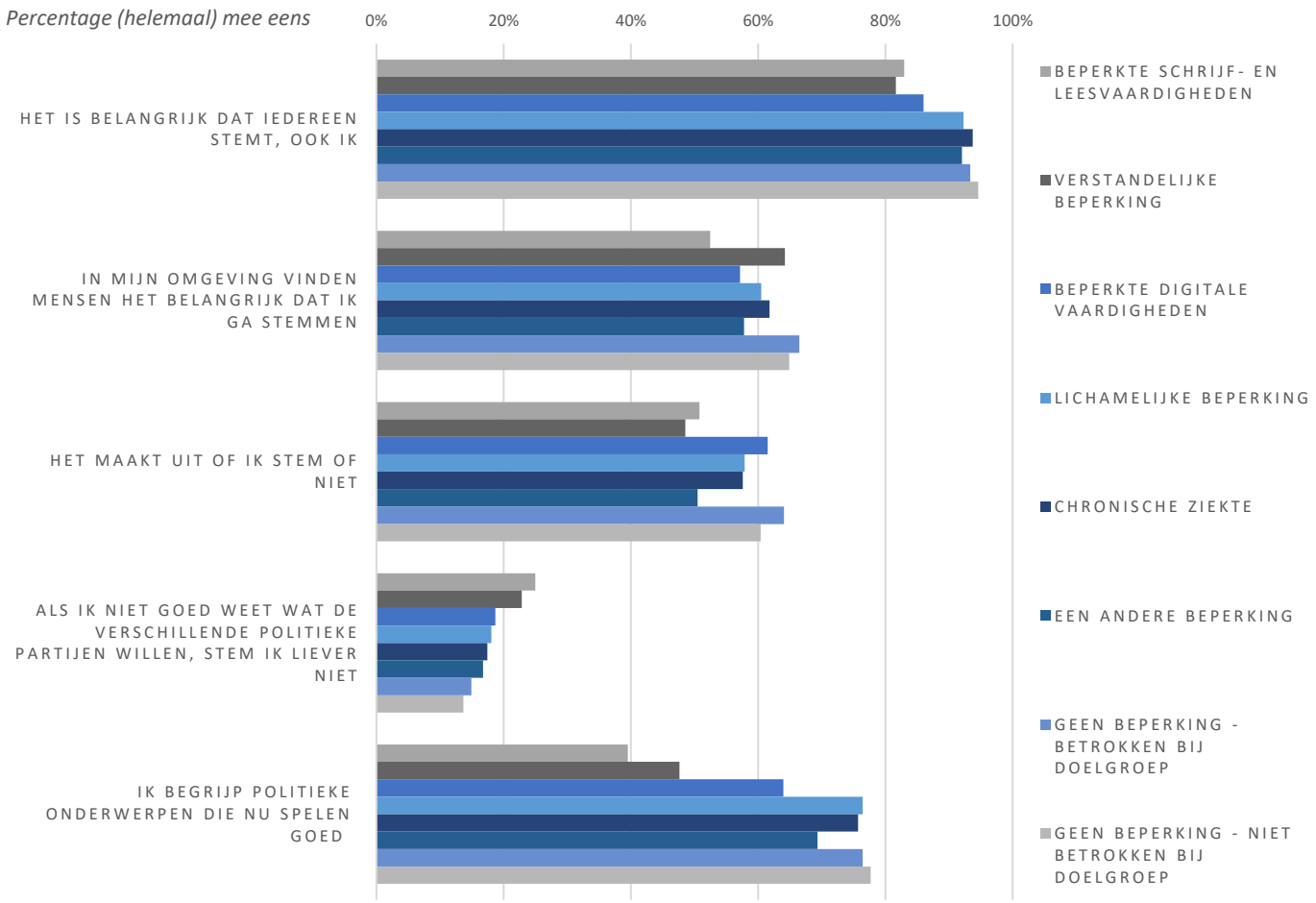

IS ER NOG EEN ANDERE REDEN WAAROM JE NIET STEMT? WIL JE DAAR IETS MEER OVER VERTELLEN?

Beperkte schrijf- en leesvaardigheden
Een aantal respondenten geeft aan niet te stemmen vanwege beperkingen op het gebied van schrijven en lezen. Sommigen hebben moeite met het begrijpen van de informatie van politieke partijen, wat ervoor zorgt dat ze niet kunnen beslissen op wie ze willen stemmen.
"Ik mag niemand meenemen in het hokje voor uitleg over het formulier en mij te helpen met het formulier en hoe ik het daarna weer opvouw en inlever."
"Informatie van partijen vaak onduidelijkheid programma en zich er niet aan houden maar dat is het systeem hier."

Verstandelijke beperking
Mensen met een verstandelijke beperking ervaren obstakels bij het stemmen, zoals verwarring over de keuzes door een gebrek aan begrip van de partijen, moeite met het verwerken van politieke informatie, en afhankelijkheid van begeleiding die niet altijd beschikbaar is bij het stembureau, wat hun vertrouwen in hun stem ondermijnt.
""Ik mag niemand meenemen in het hokje voor uitleg over het formulier en mij te helpen met het formulier en hoe ik het daarna weer opvouw en inlever."

Beperkte digitale vaardigheden
Mensen met beperkte digitale vaardigheden geven verschillende redenen voor hun afwezigheid bij verkiezingen, waaronder een gebrek aan vertrouwen in de politiek en een gevoel van informatie-overload. Sommigen ervaren verwarring door de complexiteit van verkiezingsprogramma's.
"Ik kom er niet aan uit. Noem het 'information overload' Vervolgens loop ik finaal vast."
"Geen zin. Geen vertrouwen."
"Vaak geen gelegenheid."

Lichamelijke beperking
De antwoorden laten zien dat mensen met een lichamelijke beperking vaak te maken hebben met uitdagingen zoals ontoegankelijke stemlocaties en een gebrek aan ondersteuning. Dit zorgt ervoor dat het stemmen moeilijk of onmogelijk wordt. Daarnaast voelen velen zich teleurgesteld in de politiek, wat bijdraagt aan desinteresse en wantrouwen.
"Stembureau is boven aan een trap en voor een slechtziende moeilijk bereikbaar."
"Er wordt niet naar de meerderheid geluisterd."

Chronische ziekte
De antwoorden benadrukken dat chronische ziekte en fysieke beperkingen het stemmen voor veel mensen bemoeilijken, vooral door vermoeidheid, ziekenhuisopnames en de noodzaak van ondersteuning. Daarnaast speelt desillusie door het politieke systeem een grote rol.
"Ik heb denk ik 5x niet gestemd door ziekte en/of andere omstandigheden op dat moment."
"Zeker na jaren Rutte had ik echt het idee dat stemmen eigenlijk geen zin heeft, er verandert niks wezenlijks."

Een andere beperking
Uit de antwoorden blijkt dat mensen met verschillende beperkingen hinder ondervinden bij het stemmen, vooral door fysieke belemmeringen zoals lastig toegankelijke stembureaus en de behoefte aan hulp. Daarnaast geven sommigen aan dat ziekte of ziekenhuisopname het stemmen onmogelijk maakte.
"Gemeente waar ik moet stemmen is ver weg, met een rolstoel alleen is dat lastig."
"Bij ziekte n.a.v. beperkingen, de na sleep duurt dagen."

Geen beperking - betrokken bij doelgroep
Er zijn te weinig antwoorden in deze groep om een representatief overzicht te kunnen geven. De redenen voor het niet stemmen zijn beperkt tot enkele praktische factoren zoals ziekte, verblijf in het buitenland, of tijdgebrek, maar door het kleine aantal reacties is het lastig om bredere conclusies te trekken over hun motieven of betrokkenheid bij het stemproces.

Geen beperking - niet betrokken bij doelgroep
De belangrijkste redenen waarom deze groep respondenten niet stemt, zijn praktische belemmeringen zoals vakantie of werk in het buitenland, en de moeilijkheden rondom stemmen bij volmacht. Daarnaast geven meerdere respondenten aan dat zij weinig vertrouwen hebben in de politiek of het gevoel hebben dat hun stem weinig verschil maakt.
"Was op vakantie in buitenland."
"Geen vertrouwen in de politiek en stel me teleur."
"Stemformulier en alles ligt klaar maar dan ben ik druk aan het werk."

6. MAKKELIJK STEMMEN

STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN IS NIET VOOR IEDEREEN ZO MAKKELIJK

Dat het stemmen bij verkiezingen niet voor iedereen even makkelijk is, wordt duidelijk in het figuur hiernaast. Vooral mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden (35%), een verstandelijke beperking (29%) en mensen met beperkte digitale vaardigheden (22%) geven vaker aan het (heel) moeilijk te vinden om bij verkiezingen te stemmen. Ook mensen met een lichamelijke beperking of chronische ziekte vinden stemmen iets moeilijker dan mensen zonder beperking, maar het verschil is een stuk kleiner.

Hoewel ruim twee op de drie mensen zonder beperking aangeeft dat stemmen gemakkelijk is, kiest een aanzienlijke groep voor ‘Niet makkelijk, maar ook niet moeilijk’, wat aangeeft dat ook zij enige moeite ervaren tijdens het stemproces.

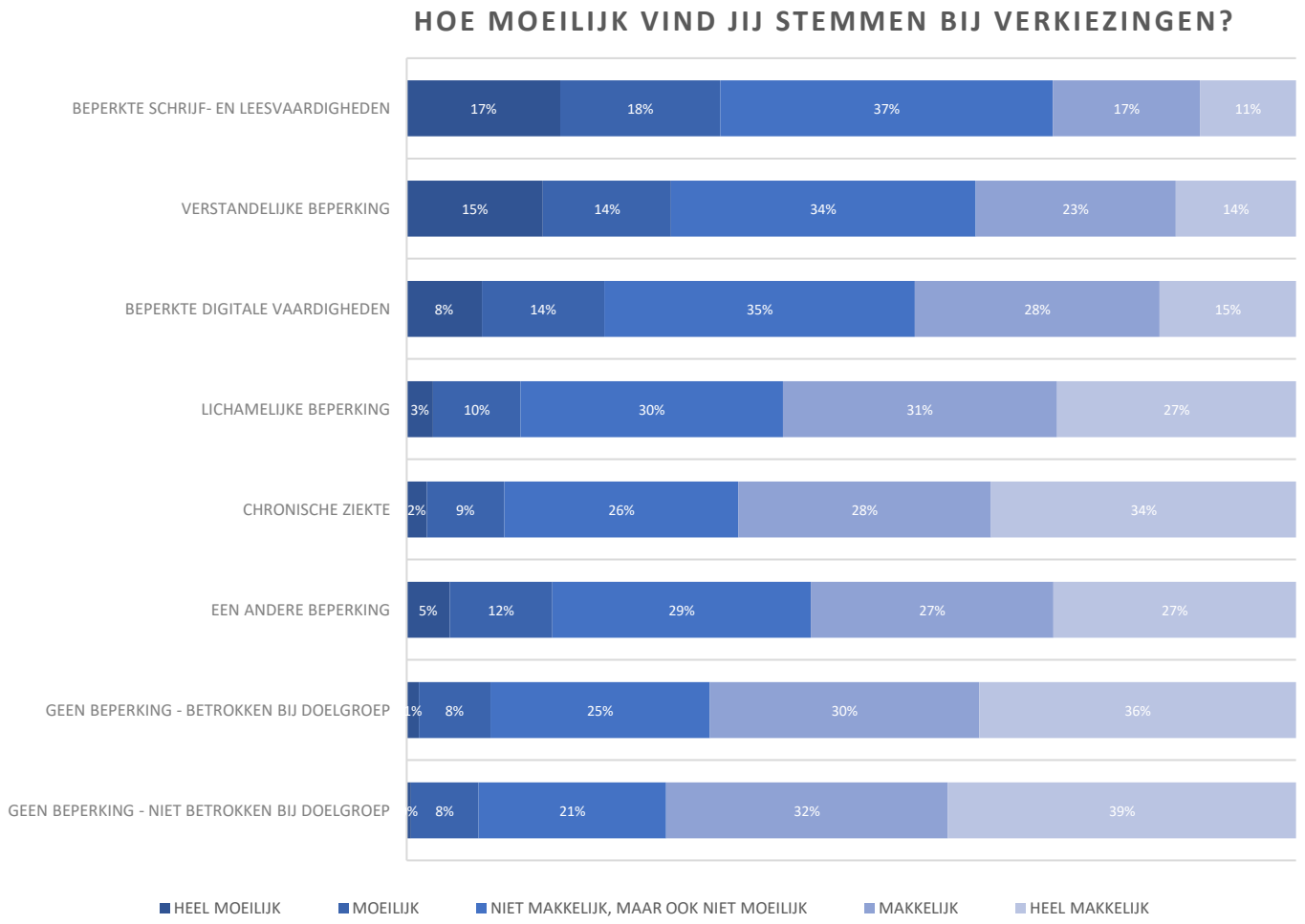

PARTIJKEUZE VOOR ALLE GROEPEN HET VAAKST MOEILIJK. MENSEN MET EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING EN/OF BEPERKTE DIGITALE-, SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN ERVAREN OOK VAKER ANDERE UITDAGINGEN

Deze figuur bevestigt dat mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en mensen die een verstandelijke beperking hebben de meeste moeilijkheden ondervinden in het stemproces. Beslissen op welke partij te stemmen is voor alle groepen de meest genoemde uitdaging. Mensen zonder beperking noemen de andere stappen eigenlijk bijna nooit (heel) moeilijk.

Vooral mensen met beperkte digitale-, schrijf- en leesvaardigheden en/of een verstandelijke beperking ervaren vaker moeite met de praktische onderdelen in het stemproces. Ze hebben meer moeite om uit te vinden hoe stemmen werkt, waar en wanneer ze kunnen stemmen en met het invullen van het stembiljet.

Om te stemmen moet je naar het stembureau. Voor ongeveer één op de tien mensen met een beperking blijkt dit echter (heel) moeilijk, ongeacht het type beperking dat zij ervaren.

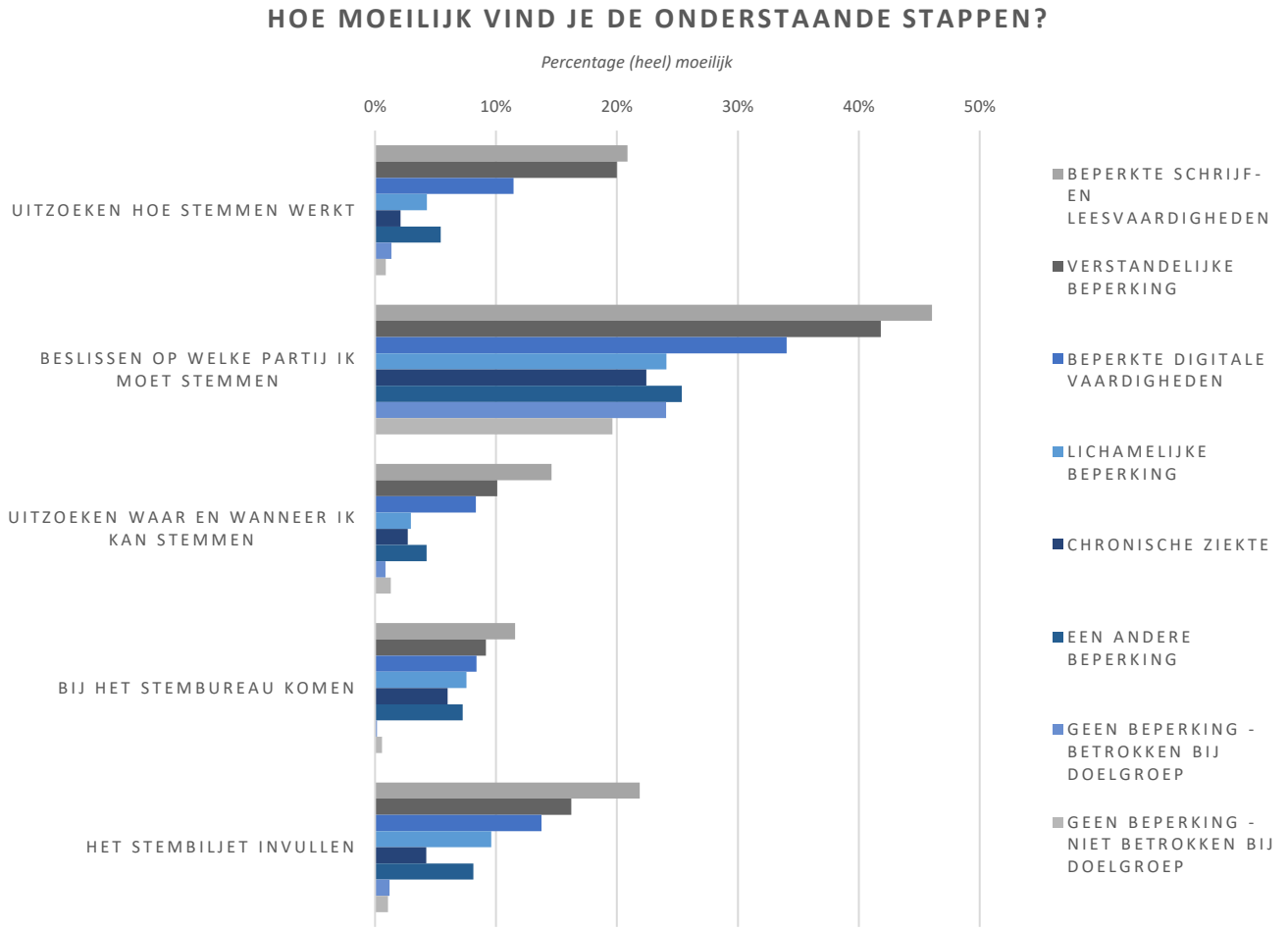

KAN JE UITLEGGEN WAT JE DAN PRECIES MOEILIJK VINDT?

Beperkte schrijf- en leesvaardigheden
Veel mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden ondervinden aanzienlijke uitdagingen bij het deelnemen aan het politieke proces. Veelvoorkomende problemen zijn onder andere de moeilijkheid om complexe politieke taal te begrijpen, het navigeren door stemprocedures en het verkrijgen van de juiste ondersteuning tijdens het stemmen.
"snap niet snel wat ik met iets moet doen"
"De vele keuzes en namen. Het duizeld dan letterlijk in mijn hoofd (keuze stress) doe ik het wel goed is de grootste vraag op zo moment."

Verstandelijke beperking
Mensen met een verstandelijke beperking ondervinden aanzienlijke obstakels bij het stemmen, zoals het moeilijk begrijpen van informatie op stemformulieren en het navigeren door drukke stembureaus. Velen ervaren de hoeveelheid politieke partijen als overweldigend en zijn gefrustreerd door de complexe taal in politieke communicatie.
"Ik vind de formulieren veel te groot geworden en het papierwerk is niet normaal."
"de stellingen van bepaalde partijen voor mij heel belangrijk zijn, maar gedurende de afgelopen jaren hebben deze partijen niet gedaan wat ze wilden doen."

Beperkte digitale vaardigheden
Mensen met beperkte digitale vaardigheden ervaren aanzienlijke obstakels bij het stemmen, zoals onduidelijke teksten en een gebrek aan overzicht over de verschillende partijen en hun standpunten. Bovendien zorgen onhandige en grote stembiljetten ervoor dat het stemmen een uitdaging wordt, wat de angst om fouten te maken vergroot.
"Het is niet altijd duidelijk welke standpunten worden ingenomen en in welke volgorde ze belangrijk zijn voor de betreffende partij.
"Ik ben zo bang om iets verkeerd te doen dat ik niet meer goed rustig kan nadenken hoe het stemmen werkt. Dan voel ik extra druk dat als ik iets verkeerd doe mijn stem ongeldig is. En ik ben daardoor erg bang mezelf voor schut te zetten bij het stembureau. Ik weet ook nooit of ik de ingang van het stembureau wel kan vinden en dat geeft zoveel angst dat ik het gaan stemmen uren uitstel.

Lichamelijke beperking
De antwoorden geven aan dat mensen met een lichamelijke beperking vaak tegen praktische problemen aanlopen bij het stemmen, zoals de toegankelijkheid van stemlokalen en de grootte van stembiljetten. Fysieke beperkingen zoals slecht zicht en beperkte mobiliteit maken het proces bovendien onnodig lastig, wat soms leidt tot stress en frustratie.
"Zorg dat elke stemlocatie toegankelijk is voor rolstoelgebruikers."
"Als rolstoeler moet ik altijd even checken of het stemlokaal toegankelijk is (en dan ook echt, niet alleen in theorie)."

Chronische ziekte
Respondenten met een chronische ziekte vinden het lastig om te stemmen door verschillende praktische en cognitieve belemmeringen. Veel mensen geven aan moeite te hebben met de omvang van het stembiljet, de vele partijen en ingewikkelde partijprogramma's, en het fysieke proces van naar het stemlokaal gaan
"Vaak wachtrijen en drukte/herrie en daar raak ik totaal overprikkeld van."
"Ik vind het moeilijk om dat allemaal uit te zoeken."
"De bereikbaarheid, afstand tot stembursau."

Een andere beperking
Respondenten met verschillende beperkingen ervaren uitdagingen bij het stemmen, zowel fysiek als mentaal. Er zijn zorgen over de toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met mobiliteitsproblemen.
"Stemburo is niet altijd "om de hoek".
"Veel te groot stembiljet die niet past in stemhokje en daarna fatsoenlijk opvouwen terwijl je je bekeken voelt"
"Naar het stembureau gaan kost me heel veel energie."

Geen beperking - betrokken bij doelgroep
De antwoorden uit deze groep benadrukken dat veel respondenten moeite hebben met het kiezen van een politieke partij vanwege de overvloed aan keuzes en het gebrek aan duidelijke informatie in partijprogramma's. Ze ervaren frustratie doordat veel partijen hetzelfde lijken te beloven zonder deze beloftes waar te maken, en het grote formaat van de stembiljetten wordt vaak als onpraktisch ervaren.
"Zoveel leuzen, zoveel keuzes! En de vraag is, wat wordt er beloofd in de campagnes en wat komt er daadwerkelijk terecht van al die beloftes."
"Partijen beloven veel, maar kunnen het niet waarmaken."

Geen beperking - niet betrokken bij doelgroep
De antwoorden van deze groep geven aan dat veel respondenten worstelen met de keuze van een politieke partij, vooral door het grote aantal partijen en het gevoel dat geen enkele partij volledig aansluit bij hun persoonlijke waarden en belangen.
"Veel partijen hebben punten waar ik het mee eens ben en veel punten waar ik minder blij mee ben. Ik probeer altijd een weloverwogen besluit te nemen."
"Partijen beloven veel, maar kunnen het niet waarmaken."

VEEL HULPMIDDELEN ONBEKEND, OOK BIJ MENSEN MET EEN BEPERKING

Er zijn verschillende initiatieven om de toegankelijkheid van verkiezingen voor de verschillende groepen te verbeteren. Om meer inzicht te krijgen in de bekendheid van deze hulpmiddelen hebben we alle deelnemers aan het onderzoek gevraagd welke hulpmiddelen ze wel eens gebruikt hebben.

Doordat het overgrote deel van de deelnemers aan het onderzoek zich hebben aangemeld via een Kieskompas (met Steffie) zijn deze cijfers niet representatief. Wel wordt duidelijk dat mensen die gebruik hebben gemaakt van een Kieskompas (met Steffie) vaak geen gebruik maken van andere hulpmiddelen. Ook niet als ze beperkte schrijf- en leesvaardigheden en/of een verstandelijke beperking hebben.

Het meest bekende hulpmiddel is ‘De verkiezingskrant in gewone taal’, en bij mensen met een verstandelijke beperking is ‘Stem Jij ook?’ en ‘Hoewerkstemmen.nl’ bij ongeveer één op de tien deelnemers bekend is.

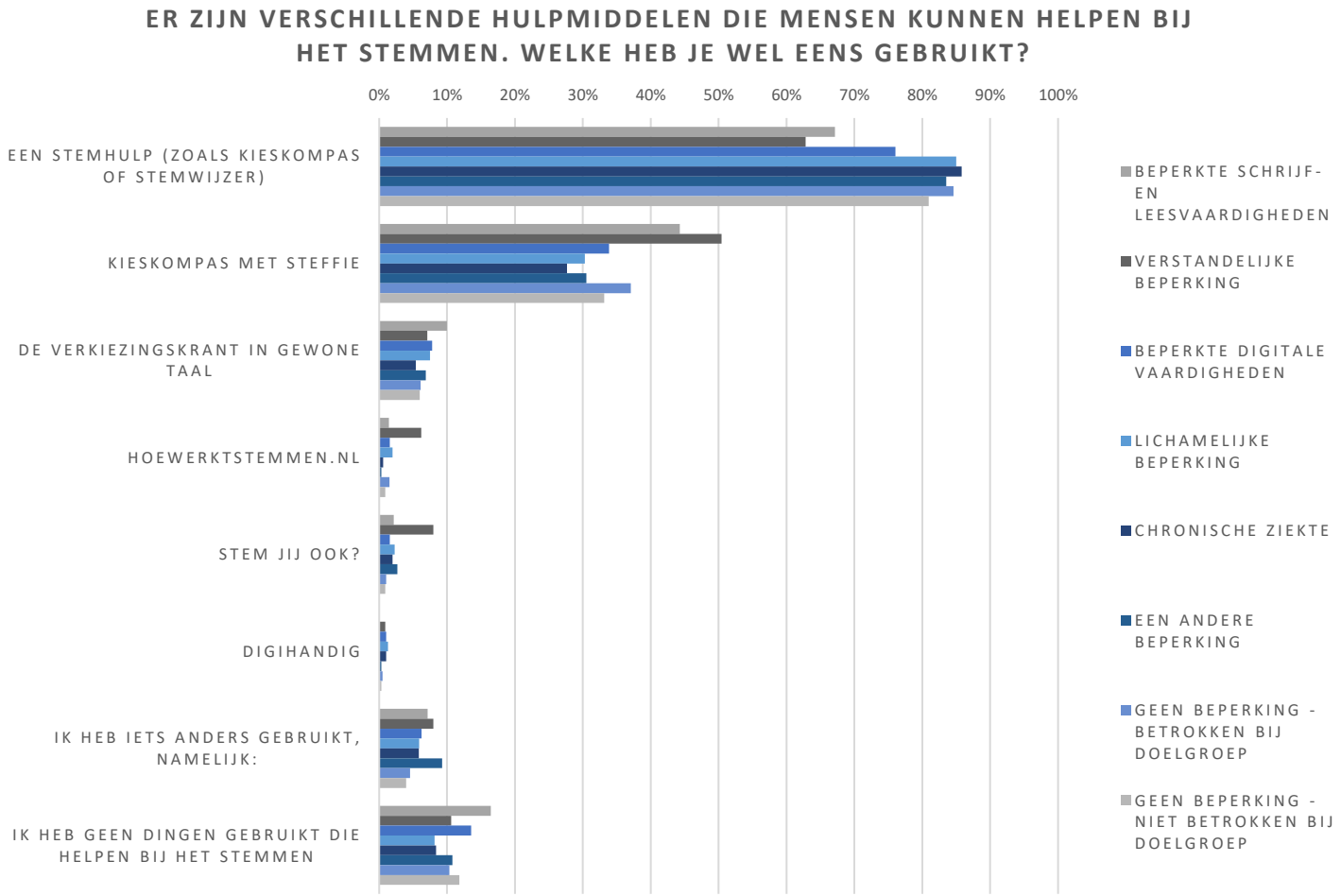

HEB JIJ NOG IDEEËN OM HET VOOR MENSEN MAKKELIJKER TE MAKEN OM TE STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN?

Beperkte schrijf- en leesvaardigheden
Voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden is het belangrijk om stembiljetten overzichtelijker te maken en duidelijke symbolen of pictogrammen te gebruiken.
"Ook leesbare folders maken bijvoorbeeld met picto's"
"Op zaterdag stemmen, kleinere lijsten, kiesdrempel omhoog"
"In gewone begrijpbare taal"

Verstandelijke beperking
Mensen met een verstandelijke beperking geven aan dat eenvoud in taal en informatie essentieel is. Verkiezingsprogramma's moeten worden herschreven in eenvoudige taal.
"Geen moeilijke woorden."
"In makkelijkere programma's te creëren. Ong met als jeugd journaal is te kinderlijk (vind ik persoonlijk)maar dan voor volwassenen."
"Verkiezingsprogramma's in Jip en Janneke-taal"

Beperkte digitale vaardigheden
De respondenten met beperkte digitale vaardigheden geven aan behoefte te hebben aan ondersteuning en eenvoudige digitale processen. Ze voelen vaak onzekerheid bij het gebruik van digitale systemen, zoals online stemmen via DigiD, maar willen dit toch graag gebruiken. Dit kan komen doordat ze vaak ook andere gezondheidsbeperkingen hebben, waardoor digitaal stemmen een toegankelijke oplossing biedt.
"Digitaal stemmen met je DigiD, dat zal veel stemmen opleveren.
"Meerdere dagen de mogelijkheid bieden om te stemmen."

Lichamelijke beperking
Voor mensen met een lichamelijke beperking is fysieke toegankelijkheid belangrijk, evenals vervoer naar het stembureau.
"Zorg dat elke stemlocatie toegankelijk is voor rolstoelgebruikers."
"Zorgen voor vervoer naar het stembureau."
"Zorg voor een stemhokje waar je zijdelings langs kan rijden met je schootmobiel."

Chronische ziekte
Voor mensen met een chronische ziekte is het belangrijk om flexibel te zijn in de stemmogelijkheden, bijvoorbeeld door stemmen per post of online mogelijk te maken.
"Stemmen per post of digitaal."
"Zorgen dat de mensen die het nodig hebben hulp kunnen krijgen, bijvoorbeeld iemand die voor hun gaat stemmen. En stemmen in een andere gemeente mogelijk maken."
"Waarom is het niet mogelijk om online te stemmen met je DigiD... een online stembureau"

Een andere beperking
Mensen met andere beperkingen hechten waarde aan eerlijke en betrouwbare informatie over politieke partijen, zodat ze een bewuste stemkeuze kunnen maken.
"Zorg dat informatie over verkiezingen niet alleen digitaal verkrijgbaar is maar ook bij buurthuizen en bibliotheken."
"Ik vind stemmen in makkelijke taal al een heel mooi initiatief."

Geen beperking - betrokken bij doelgroep
Mensen zonder beperking, maar betrokken bij de doelgroep, zien graag dat meer ondersteuning wordt geboden aan mensen met een beperking, zoals fysieke assistentie in het stemhokje.
"voor mensen die nu niet gaan stemmen: persoonlijke begeleiding, die geduldig en duidelijk uitlegt wat de voornaamste verschillen zijn tussen de diverse partijen."
"Vrijwilligers die mensen kunnen begeleiden naar het stembureau."

Geen beperking - niet betrokken bij doelgroep
Mensen zonder beperking, die niet betrokken zijn bij een specifieke doelgroep, noemen vaak dat digitale stemopties meer toegankelijk gemaakt moeten worden.
"Weer digitaal stemmen invoeren."
"Stemmen via DigiD, dat maakt het voor iedereen makkelijker."

7. VOLGEN VAN VERKIEZINGEN

VOORAL MENSEN MET BEPERKTE SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN EN/OF EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING HEBBEN MINDER INTERESSE IN POLITIEK

Mensen die meer interesse in politiek hebben, zullen over het algemeen ook de verkiezingen meer volgen. Vooral mensen met een verstandelijke beperking en/of beperkte schrijf- en leesvaardigheden geven vaker aan minder interesse in politiek hebben. Terwijl bijna zeven op de tien mensen zonder beperking aangeeft (redelijk) veel interesse in politiek te hebben, is dat voor de eerder genoemde groepen maar iets meer dan vier op de tien. Er zijn dus grote verschillen tussen de groepen.

Deelnemers aan dit onderzoek zijn waarschijnlijk mensen die ondanks hun beperking erg hun best doen om aangehaakt te blijven. De resultaten zullen dus waarschijnlijk een positiever beeld dan de werkelijkheid geven.

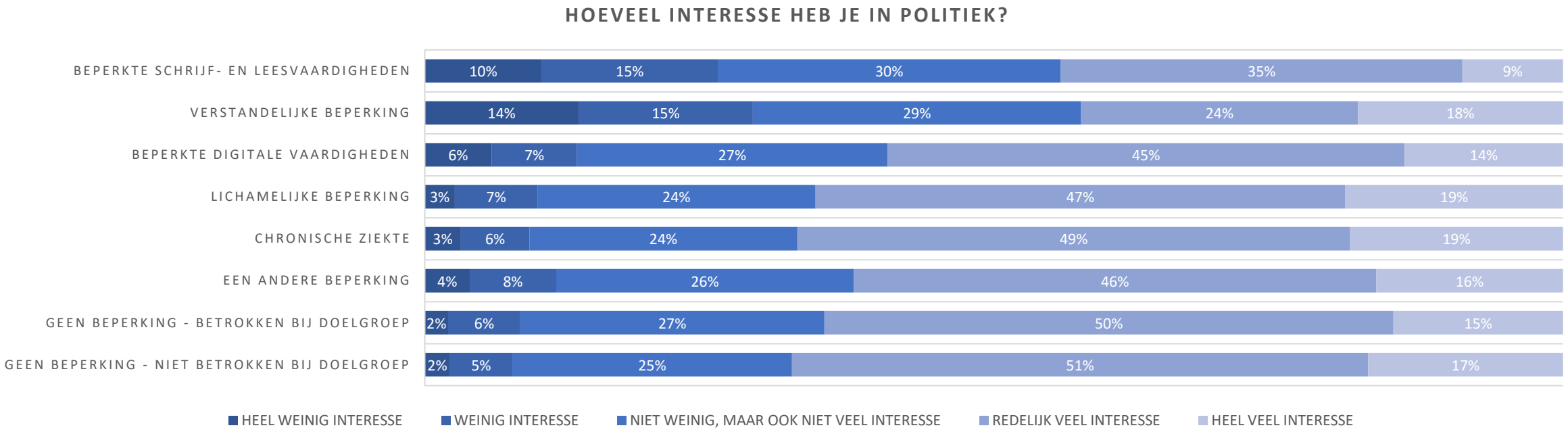

OOK VOLGEN MENSEN MET BEPERKTE SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN EN/OF EEN VERSTANDELIJKE BEPERKING DE VERKIEZINGEN EEN STUK MINDER DAN MENSEN ZONDER BEPERKING

Verkiezingen worden niet door iedereen even intensief gevolgd. Vooral mensen met een verstandelijke beperking en/of beperkte digitale, schrijf- en leesvaardigheden haken af bij bepaalde manieren van informatie vergaren.

Zo volgen mensen met een verstandelijke beperking veel minder vaak verkiezingsdebatten en verkiezingscampagnes via tv, radio en/of krant, maar praten ze wel relatief vaak met anderen over politiek. Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden volgen weer vaker verkiezingsdebatten, maar zoeken minder vaak uit wat partijen eerder gedaan hebben. Mensen met beperkte digitale vaardigheden zijn over het algemeen goed aangehaakt, maar doen iets minder vaak een stemhulp. Mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte lezen het vaakst een verkiezingsprogramma en kijken vaker wat partijen eerder gedaan hebben. Dit kan erop wijzen dat zij specifiek willen nagaan wat partijen zeggen over onderwerpen die voor hen van belang zijn.

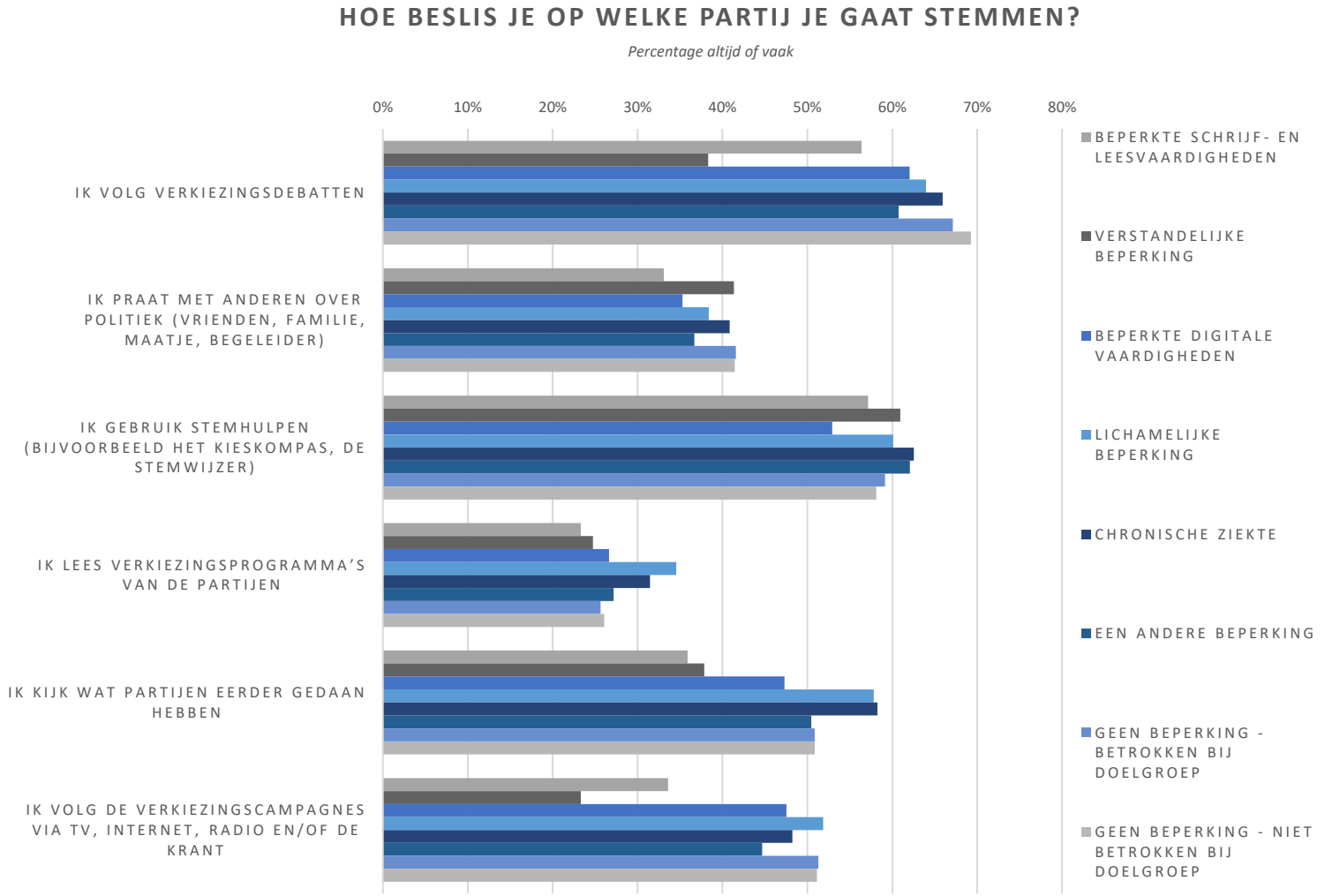

DOE JE NOG ANDERE DINGEN OM TE BESLISSEN OP WELKE PARTIJ JE WIL STEMMEN?

Beperkte schrijf- en leesvaardigheden
Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden baseren vaak hun keuze op informatie uit websites, media zoals YouTube en televisie, of door te overleggen met vrienden. Sommigen volgen hun gevoel of trouw aan een partij, terwijl anderen specifieke thema's zoals toegankelijkheid en milieubewustzijn meenemen in hun beslissing. Persoonlijke ervaringen en vertrouwen in de politiek spelen ook een belangrijke rol.
“YouTube filmpjes bekijken.“
"Ik bekijk elke politieke partij door naar de website te gaan.“

Verstandelijke beperking
Mensen met verstandelijke beperkingen baseren hun stemkeuze vaak op eenvoudig toegankelijke informatie, zoals Kieskompas en duidelijke websites, of door gesprekken met begeleiders en familie. Veel respondenten hechten belang aan persoonlijke waarden en de standpunten van partijen over gehandicaptenzorg.
"Ik krijg hierbij persoonlijke hulp.“
"Steffie vind ik heel duidelijk.“
"Erover praten met mijn ouders en begeleiders.“

Beperkte digitale vaardigheden
Mensen met beperkte digitale vaardigheden vertrouwen vaak op traditionele media zoals televisie, kranten, en actualiteitenprogramma's om zich te informeren over politieke partijen. Ze nemen ook de tijd om persoonlijke waarden af te wegen, discussies te volgen, en soms advies te vragen aan hun omgeving of familieleden.
"Ik lees de krant.“
"Actualiteitenprogramma's volgen en naar bewindspersonen luisteren op tv.“

Lichamelijke beperking
Mensen met een lichamelijke beperking raadplegen vaak verschillende bronnen om hun stem te bepalen, zoals het volgen van nieuws via televisie, het lezen van kranten, en het gebruik van internet om meer te weten te komen over partijen en kandidaten. Er is ook aandacht voor de toegankelijkheid en concrete resultaten van de partijen.
"Ik raadpleeg mijn geweten. Bid om goed bestuur van het land. Zoek naar medemenselijkheid en zorg voor de natuur / planeet.“
"Ik vul de stemwijzer samen met een vriendin in. Ik lees de stelling voor.“
"Ik beoordeel hoeveel een partij heeft waargemaakt van eerdere beloften.“

Chronische ziekte
Veel respondenten met chronische ziekten baseren hun stemkeuze op een combinatie van persoonlijke ervaringen, strategisch stemmen en hun kernwaarden. Ze kijken naar de acties van politieke partijen in het verleden, gebruiken kieswijzers ter bevestiging en zoeken informatie via verschillende mediabronnen, zoals radio, kranten en online platforms.
“Voor mij is vooral de visie van een partij en voor welke wetten zij in het verleden hebben gestemd belangrijk."
“"Social media volgen van de gedoodverfde kandidaten waar ik op wil gaan stemmen."

Een andere beperking
Veel respondenten met "een andere beperking" baseren hun stemkeuze op een breed scala aan bronnen, zoals websites van politieke partijen, nieuwsprogramma’s, en gesprekken met vrienden of familie. Strategisch stemmen komt vaak voor, waarbij sommigen bewust stemmen om andere partijen te voorkomen. Onderwerpen zoals toegankelijkheid voor gehandicapten, milieubewustzijn, en de integriteit van politici spelen een belangrijke rol in hun keuzeproces.
"Ik kijk hoe partijen omgaan met de belangen van gehandicapten.“
"Soms stem ik strategisch om te voorkomen dat een andere partij de grootste wordt.“

Geen beperking - betrokken bij doelgroep
Mensen zonder beperking die betrokken zijn bij de doelgroep baseren hun stemkeuze vaak op een breed scala aan bronnen. Veel respondenten zoeken actief naar achtergrondinformatie over kandidaten, volgen debatten en nieuwsprogramma's, en maken gebruik van sociale media en kieswijzers. Sommigen geven aan strategisch te stemmen, terwijl anderen hun keuze baseren op persoonlijke voorkeuren.
"Ik probeer mijn gevoel te volgen op basis van wat ik om me heen zie gebeuren."
“Ik bekijk of ik politici van een bepaalde partij bekwaam en goed geïnformeerd vind.“

Geen beperking - niet betrokken bij doelgroep
Mensen zonder beperking en niet betrokken bij de doelgroep baseren hun stemkeuze vaak op het volgen van nieuws, kranten, politieke debatten en sociale media. Velen maken gebruik van kieswijzers en podcasts, terwijl sommigen ook strategisch stemmen overwegen. Persoonlijke waarden, zoals integriteit van politici en lange termijnvisies, spelen eveneens een grote rol bij hun besluitvorming.
"Ik volg alles wat met politiek te maken heeft, stem op een partij die redelijk en regering verantwoordelijkheid wil nemen.“
"Ik kijk vaak naar de tweede kamerdebatten.“
"Partijen volgen op social media en vergelijken wat ze in het verleden hebben bereikt."

8. HOUDING TEN OPZICHTE VAN OVERHEID EN POLITIEK

WEINIG VERTROUWEN IN DE OVERHEID: BIJ MENSEN MET EEN BEPERKING IS DIT NOG LAGER

Eerder zagen we dat onvrede met de politiek voor veel mensen een belangrijke reden was om niet te stemmen. Om de houding ten opzichte van de overheid en politiek beter in kaart te brengen, hebben we deelnemers aan het onderzoek gevraagd naar hun vertrouwen in de verschillende overheden.

Allereerst valt het op dat maar weinig mensen (veel) vertrouwen hebben in de landelijke overheid. Slechts een kwart van de mensen zonder beperking geeft aan (veel) vertrouwen te hebben in de overheid, bij mensen met een beperking is dit nog lager.

Het vertrouwen in de gemeentelijke en provinciale overheid is groter dan in de landelijke overheid. Vooral bij mensen met een verstandelijke beperking is het vertrouwen in de gemeentelijke overheid veel groter dan in de landelijke overheid. Bij mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden is deze toename juist opvallend klein.

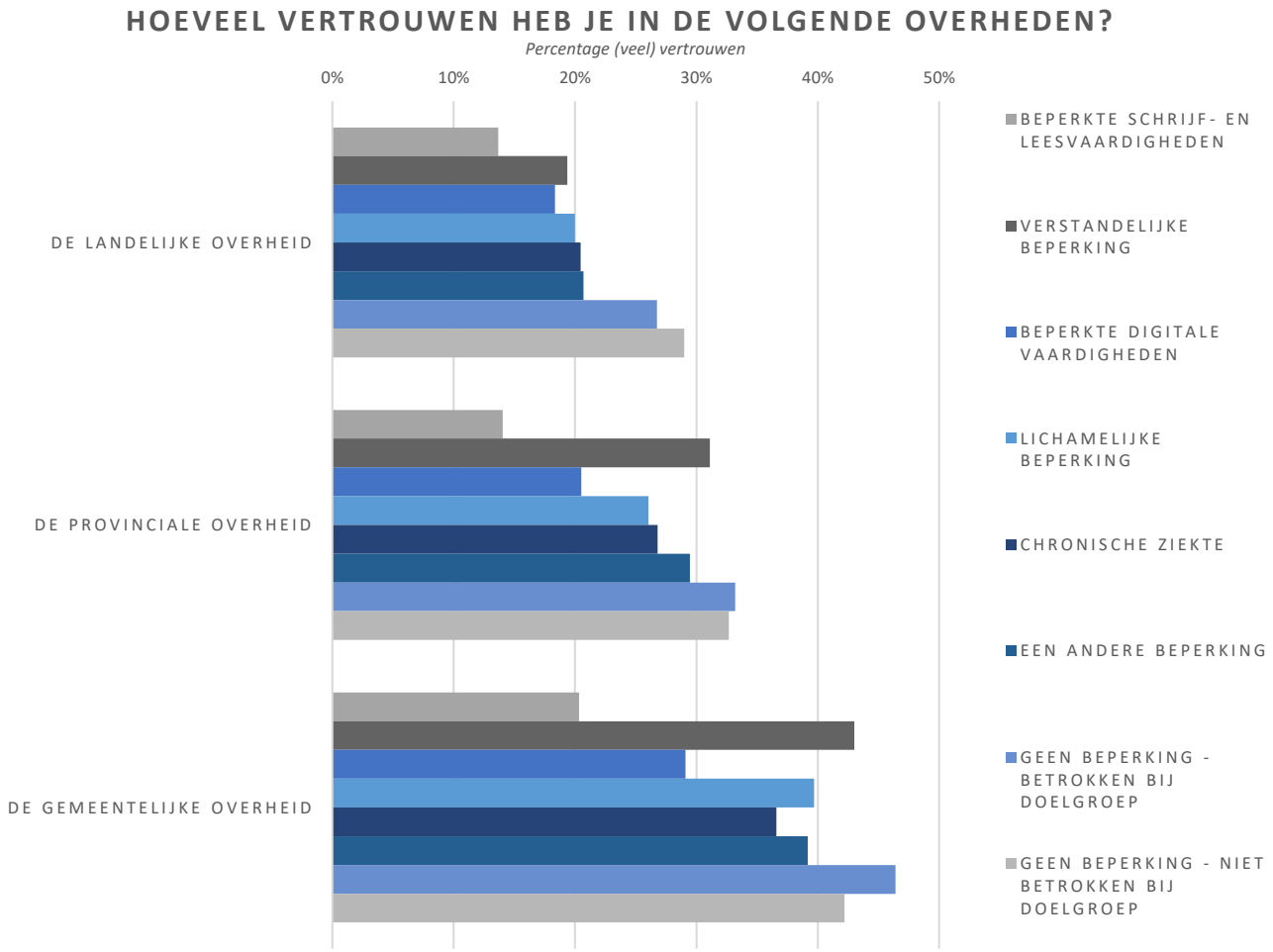

WEINIG MENSEN VOELEN ZICH GEHOORD DOOR DE OVERHEID: MENSEN MET EEN BEPERKING NOG MINDER

De relatief negatieve houding ten opzichte van de overheid en politiek komt ook naar voren door het gegeven dat maar weinig mensen zich gehoord voelen. Ook hebben veel mensen het gevoel dat er weinig wordt gedaan voor mensen zoals zij. Daarnaast hebben veel mensen het gevoel dat ze niets te zeggen hebben over wat de overheid doet.

Mensen met een beperking voelen zich over het algemeen minder gehoord en hebben minder vertrouwen in de overheid dan mensen zonder beperking. Opvallend is dat mensen met een verstandelijke beperking vaker het gevoel hebben dat er veel voor hen wordt gedaan dan andere mensen met een beperking. Zij ervaren ook minder vaak dat hun mening er niet toe doet.

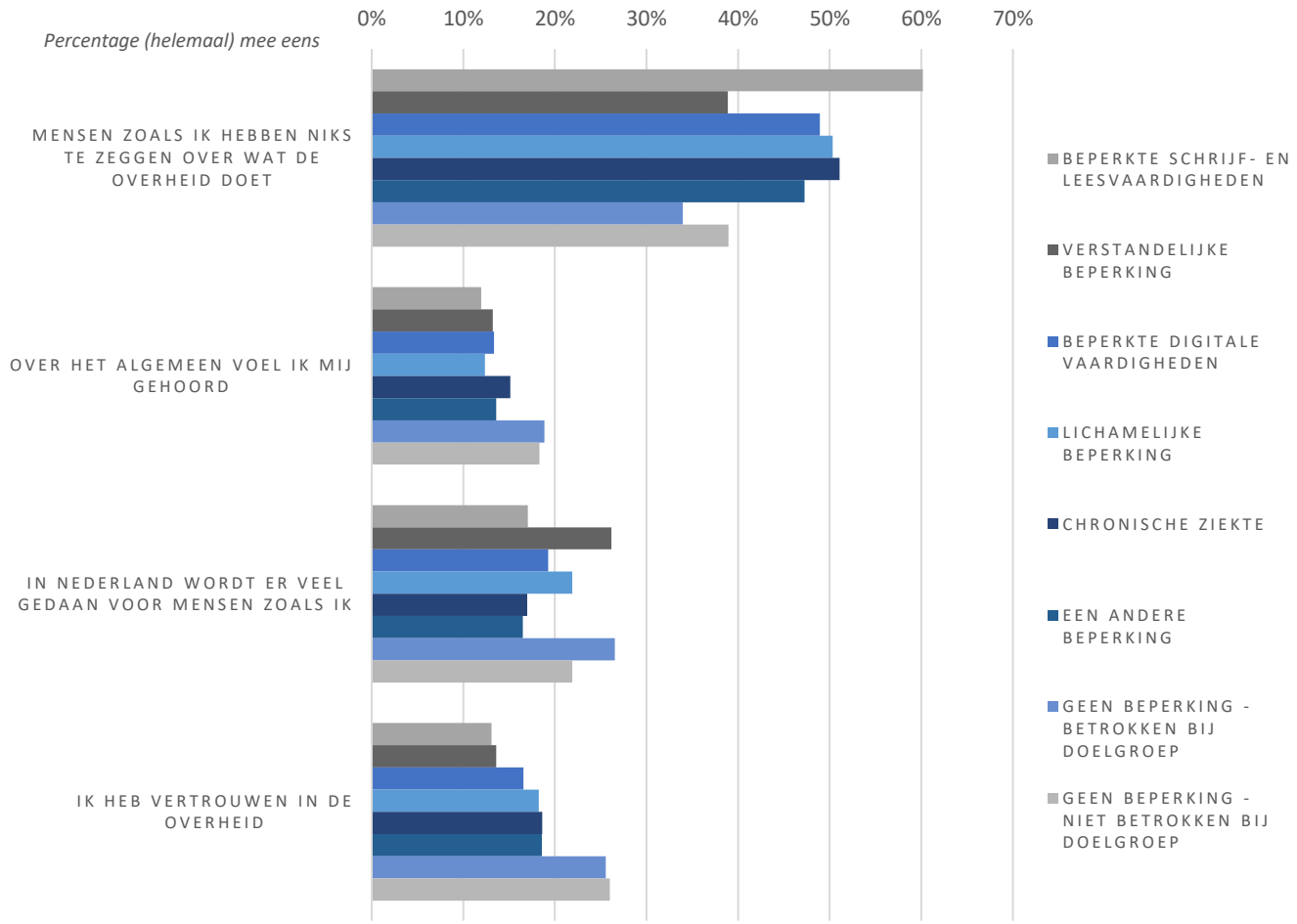

MENSEN MET EEN BEPERKING HEBBEN OOK VEEL VAKER HET GEVOEL DAT DE OVERHEID ER NIET VOOR ZE IS

Een andere manier om de houding ten opzichte van de overheid en politiek te beoordelen, is door te vragen in hoeverre mensen het gevoel hebben dat de politiek om hen geeft. Hiervoor vroegen we mensen om een score tussen de 0 en 10 te geven.

Van de mensen zonder beperking geeft iets meer dan drie op de tien een score van vier of lager, terwijl dit bij mensen met een beperking bijna de helft is. Voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden ligt dit percentage nog hoger.

Slechts één op de vijf mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden geeft een zes of hoger. Bij mensen met een verstandelijke beperking is dat één op de drie, terwijl dit voor mensen zonder beperking ongeveer één op de twee is.

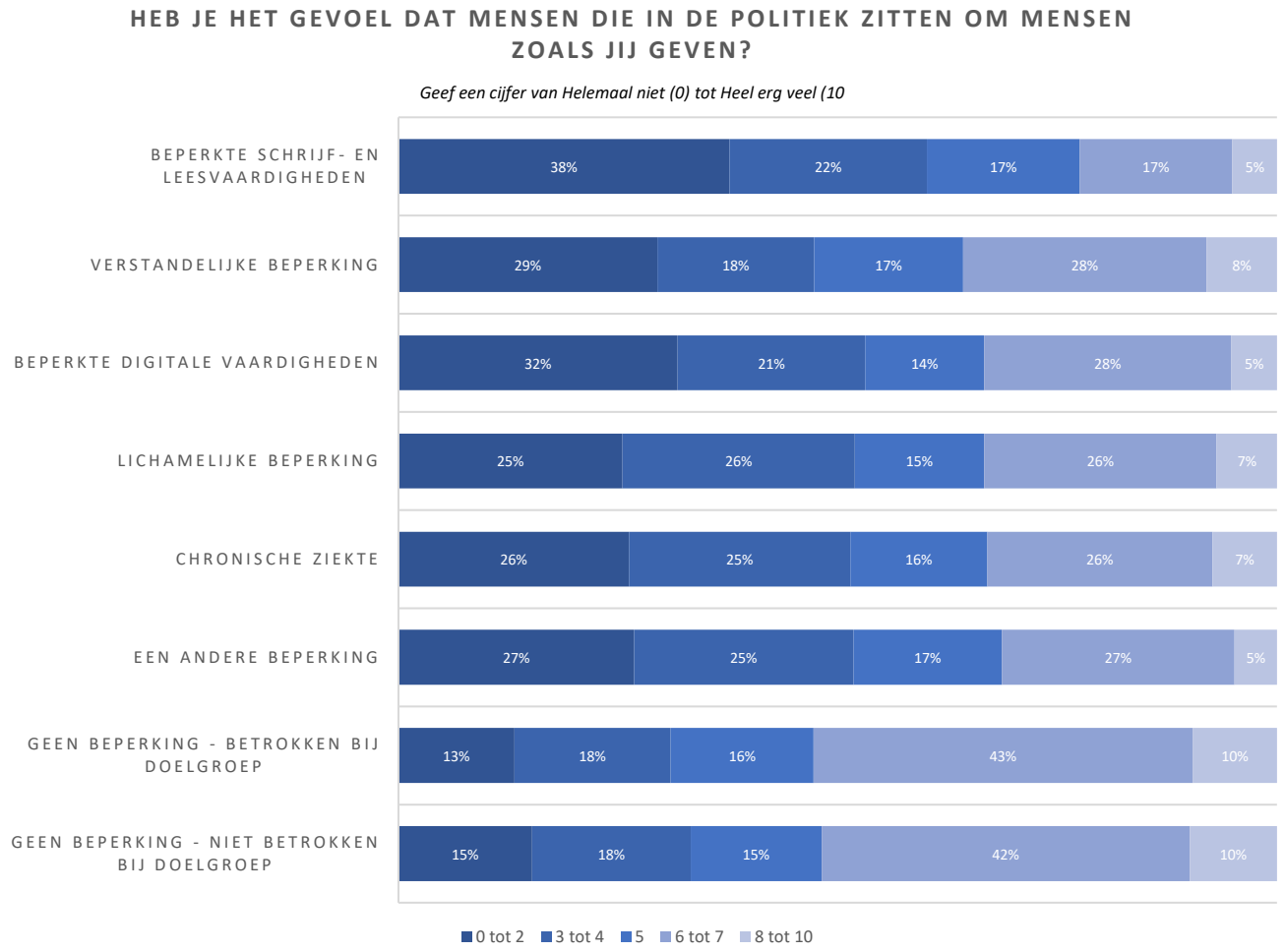

9. AANDACHT POLITIEK VOOR MENSEN MET BEPERKING

OOK HEBBEN VEEL MENSEN HET GEVOEL DAT DE POLITIEK ONVOLDOENDE AANDACHT HEEFT VOOR MENSEN MET EEN BEPERKING: MENSEN MET EEN BEPERKING NOG VAKER

In het vorige hoofdstuk bleek dat mensen met een beperking zich minder gezien en gehoord voelen door de overheid. Daarnaast hebben we gevraagd in hoeverre mensen het gevoel hebben dat de politiek voldoende aandacht besteedt aan de belangen van mensen met een beperking.

Uit de resultaten blijkt dat ruim zeven op de tien mensen met een beperking van mening is dat politici te weinig aandacht hebben voor hun behoeften en uitdagingen. Opvallend is dat ook bijna de helft van de mensen zonder beperking dit standpunt heeft.

Daarnaast vindt ruim vier op de tien mensen zonder beperking dat er te weinig wordt gedaan om mensen te helpen die moeite hebben met stemmen. Mensen met een beperking zijn het hier nog vaker mee eens.

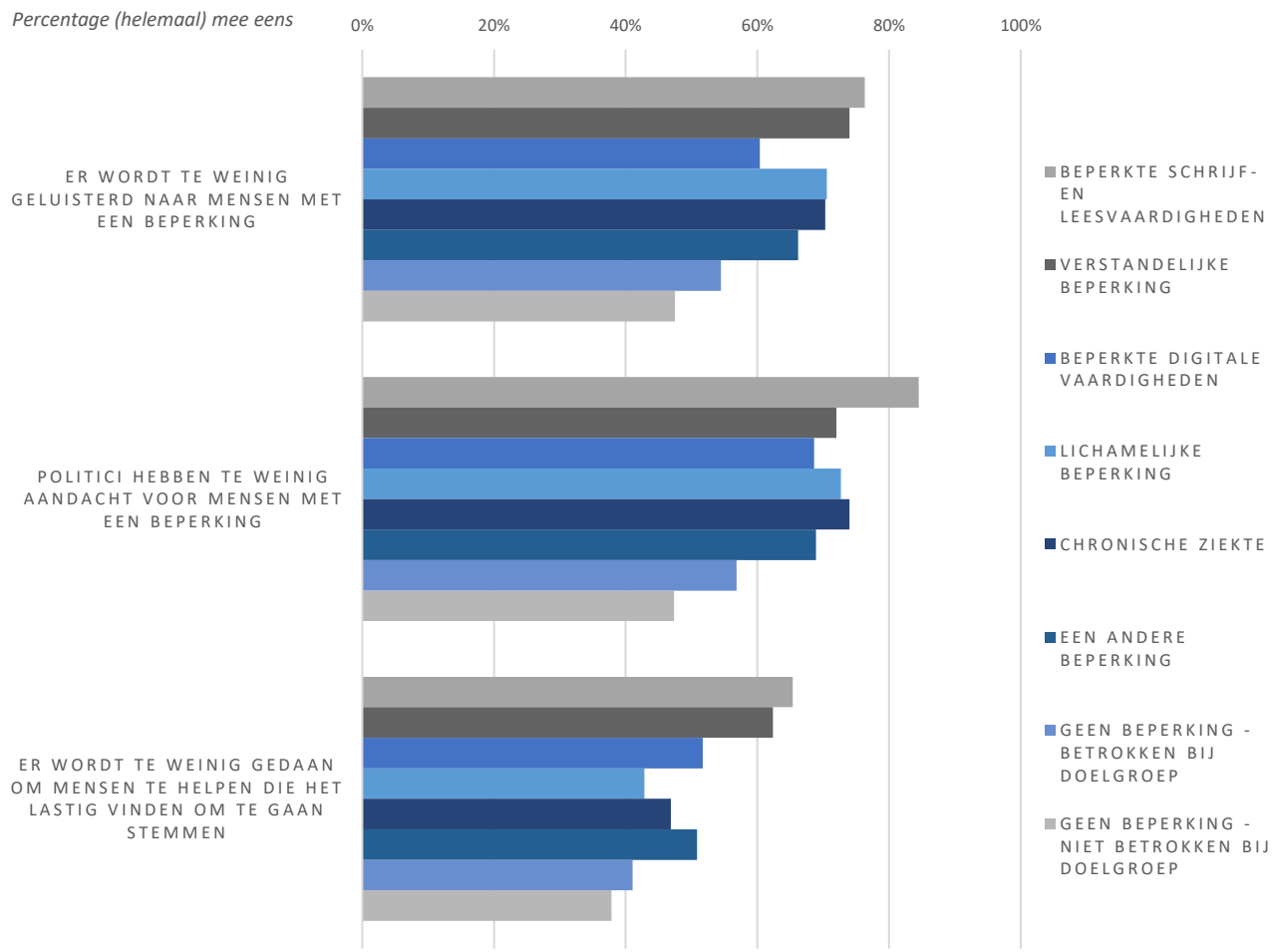

10. SOCIALE VERBONDENHEID

MENSEN MET EEN BEPERKING VOELEN ZICH MINDER VERBONDEN MET HUN OMGEVING EN HEBBEN OOK VAKER HET GEVOEL ER ALLEEN VOOR TE STAAN

Een ander belangrijk aspect van iemands positie in de samenleving is de mate van sociale verbondenheid met hun omgeving. Meer dan vier op de tien mensen met een beperking geeft aan maar weinig mensen te hebben met wie ze echt kunnen praten. Ter vergelijking: bij mensen zonder beperking is dit minder dan twee op de tien.

Een vergelijkbaar patroon zien we bij de stelling ‘Ik heb vaak het gevoel dat ik er alleen voor sta’. Vier tot bijna zes op de tien mensen met een beperking (afhankelijk van het type beperking) heeft vaak het gevoel er alleen voor te staan, terwijl dit bij mensen zonder beperking slechts één op de tien is. Eenzelfde soort patroon zien we bij de stelling ‘*Ik heb vaak het gevoel er alleen voor te staan*’

Het is dan ook niet verrassend dat mensen met een beperking zich minder verbonden voelen met de mensen om hen heen. Ook geven ze vaker aan niet de hulp te kunnen krijgen die ze nodig hebben.

Kortom, mensen met een beperking voelen zich minder verbonden met de mensen om hen heen en missen vaker steun van anderen als ze hulp nodig hebben

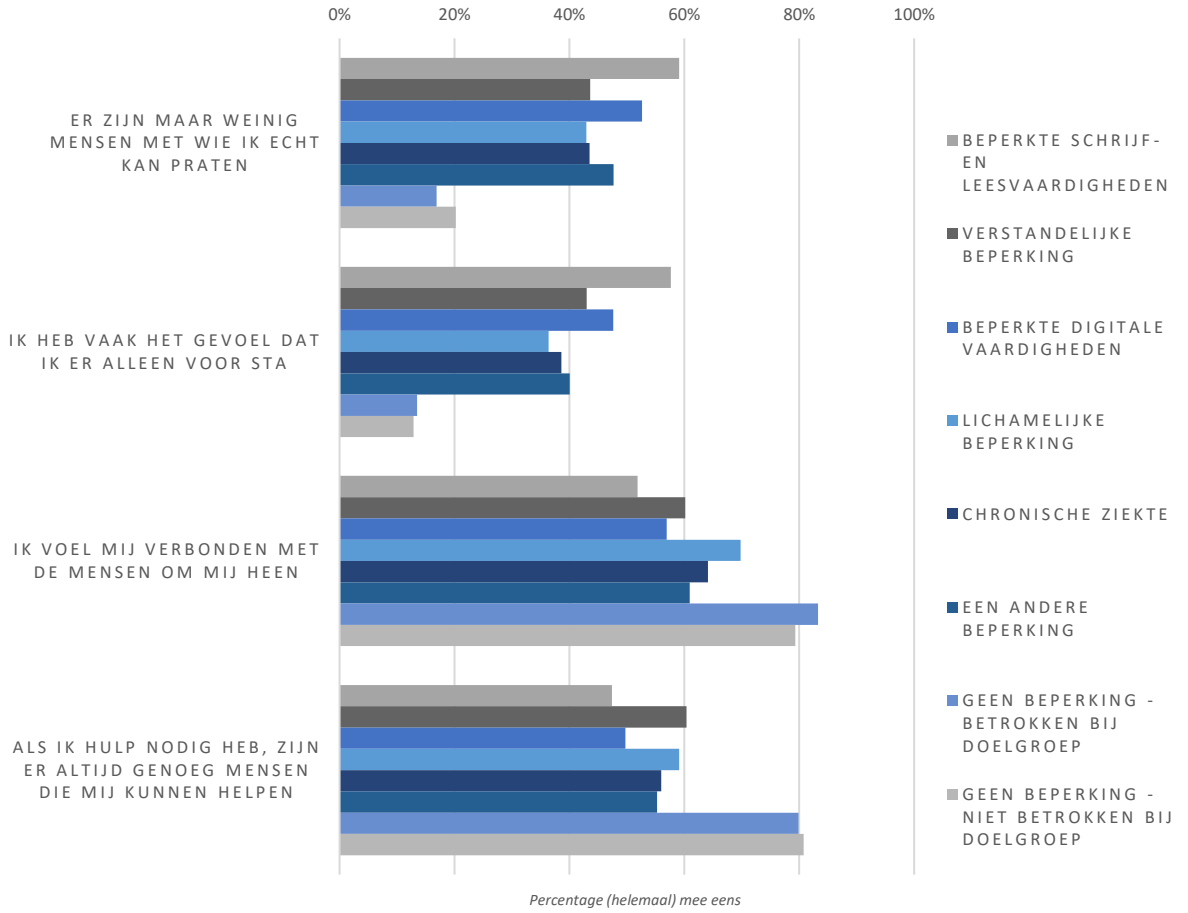

11. BEHOEFTE AAN NADENKEN

VOORAL MENSEN BEPERKTE DIGITALE-, SCHRIJF- EN LEESVAARDIGHEDEN HEBBEN MINDER BEHOEFTE AAN NADENKEN

Het stemproces vereist denkwerk, zoals het begrijpen van het stemproces en de standpunten van politieke partijen. Dat maakt dat de behoefte aan nadenken* een belangrijke rol kan spelen in hoe de toegankelijkheid van verkiezingen worden ervaren.

Terwijl ruim zeven op de tien mensen zonder beperking van situaties houdt waarin ze veel moeten nadenken is dat voor mensen met een beperking (veel) lager. Dit geldt vooral voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en/of een verstandelijke beperking.

Eenzelfde patroon zien we bij ‘Ik vind het leuker om moeilijke problemen op te lossen dan makkelijke problemen’ en ‘Ik vind het leuk om nieuwe oplossingen voor problemen te bedenken’.

** Dit zijn vier items uit de wetenschappelijk gevalideerde schaal ‘Need for cognition’ van Cacioppo and Petty (1982)*

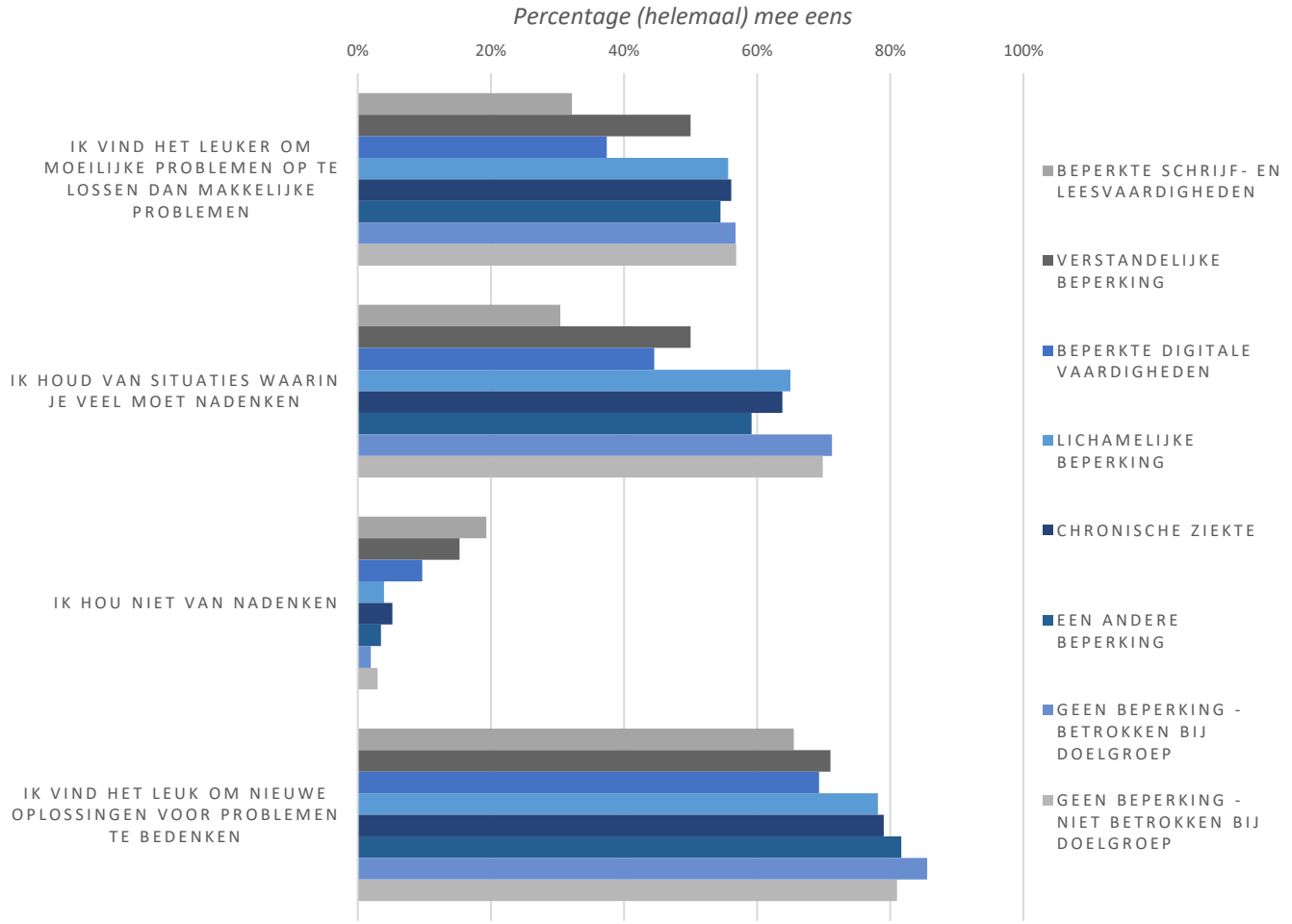

POSITIES VAN GROEPEN

12.1 VERBONDENHEID VAN VARIABELEN

VERBONDENHEID VAN VARIABELEN

Om beter te begrijpen welke factoren invloed hebben op de toegankelijkheid van verkiezingen, is het belangrijk de uitkomsten niet enkel geïsoleerd te bekijken. Daarom hebben we statistische technieken gebruikt om verschillende vragen die hetzelfde onderliggende concept meten, samen te voegen tot één dimensie (of schaal). De methoden die we in dit onderzoek hebben toegepast zijn factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyses. In de tabel hiernaast is te zien welke vragen bij elkaar horen en samen één dimensie vormen.

In dit rapport zijn de vragen per hoofdstuk zorgvuldig geordend. Vragen die gezamenlijk één schaal/dimensie vormen staan in één hoofdstuk. Zo vormen de vier stellingen in het hoofdstuk 'Sociale verbondenheid' samen de schaal/dimensie voor 'Sociale verbondenheid'. De schaal/dimensie 'Houding ten opzichte van de overheid en politiek' bestaat uit de vragen uit het hoofdstuk Houding ten opzichte van de overheid en politiek. De precieze vragen per schaal/dimensie staan in de tabel hiernaast.

Door deze dimensie te gebruiken, kunnen we de resultaten in een breder perspectief plaatsen, wat helpt om betere conclusies te trekken en meer relevante aanbevelingen voor beleid te doen.

Schalen / dimensies	Vragen/Items	*α* (Betrouwbaarheidsscore)
Stemmen bij verkiezingen	Hoe vaak heb je gestemd bij verkiezingen als je mocht stemmen	
Makkelijk stemmen	Uitzoeken hoe stemmen werkt Uitzoeken waar en wanneer ik kan stemmen Beslissen op welke partij ik moet stemmen Bij het stembureau komen Het stembiljet invullen	0.7
Schrijf- en leesvaardigheden	Hoe vaak heb je moeite met teksten over politiek en verkiezingen? Hoe vaak voel je je onzeker over het begrijpen van teksten die over politiek gaan? Hoe vaak heb je moeite met het schrijven van een berichtje? Hoe vaak heb je moeite met het gebruiken van computers of smartphones? Hoe vaak laat je de tekst op een website voorlezen?	0.77
Volgen van verkiezingen	Ik volg verkiezingsdebatten Ik praat met anderen over politiek (vrienden, familie, maatje, begeleider) Ik lees verkiezingsprogramma's van de partijen Ik kijk wat partijen eerder gedaan hebben Ik volg de verkiezingscampagnes via tv, internet, radio en/of de krant Hoeveel interesse heb je in politiek?	0.77
Houding ten opzichte van de overheid en politiek	Heb je het gevoel dat mensen die in de politiek zitten om mensen zoals jij geven? Mensen zoals ik hebben niks te zeggen over wat de overheid doet Over het algemeen voel ik mij gehoord In Nederland wordt er veel gedaan voor mensen zoals ik Ik heb vertrouwen in de overheid Vertrouwen in de landelijke overheid Vertrouwen in de provinciale overheid Vertrouwen in de gemeentelijke overheid	0.9
Aandacht politiek voor beperking	Er wordt veel geluisterd naar mensen met een beperking Politici hebben veel aandacht voor mensen met een beperking Er wordt veel gedaan om mensen te helpen die het lastig vinden om te gaan stemmen	0.84
Sociale verbondenheid	Er zijn veel mensen met wie ik echt kan praten Ik heb vaak het gevoel dat ik er niet alleen voor sta Ik voel mij verbonden met de mensen om mij heen Als ik hulp nodig heb, zijn er altijd genoeg mensen die mij kunnen helpen	0.85
Behoefte aan nadenken	Ik vind het leuker om moeilijke problemen op te lossen dan makkelijke problemen Ik houd van situaties waarin je veel moet nadenken Ik hou van nadenken Ik vind het leuk om nieuwe oplossingen voor problemen te bedenken	0.79

12.2 GEMIDDELDE POSITIE VAN GROEPEN OP DIMENSIES

SCORES ONGELIJK VERDEELD: MENSEN MET EEN BEPERKING SCOREN CONSEQUENT LAGER

In de onderstaande tabel zijn de gemiddelde scores van de verschillende groepen op de schalen/dimensies weergegeven. Hoe groener het vakje, hoe positiever de score; hoe roder, hoe negatiever. Het valt dan gelijk op dat de scores ongelijk verdeeld zijn tussen de groepen. **Mensen zonder beperkingen**, zowel die betrokken zijn bij de doelgroep als degenen die dat niet zijn, scoren consequent positiever dan mensen met een beperking. Uitzondering is 'Invullen van een stemhulp', daar scoren alle groepen relatief hoog, met een kleine variatie tussen de groepen. Dit suggereert dat een stemhulp voor veel mensen, ongeacht hun beperking, vaak of altijd als hulpmiddel wordt gebruikt om hun stem te bepalen.

Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden scoren op bijna alle onderdelen het negatiefst; ze stemmen het minst, vinden stemmen het lastigst, voelen zich het minst verbonden met hun omgeving en ze zijn het negatiefst over de overheid en politiek. Ook mensen met een **verstandelijke beperking** scoren behoorlijk laag op de verschillende onderdelen. Dit wijst erop dat deze groepen grote moeite hebben met zowel het stemproces als met de bredere context van verkiezingen. Mensen met **beperkte digitale vaardigheden** volgen op korte afstand. Mensen met een **lichamelijke beperking** en/of **chronische ziekte** scoren over het algemeen beter dan mensen met een verstandelijke beperking of beperkte digitale, schrijf- en leesvaardigheden, maar op sommige onderdelen scoren ze wel duidelijk lager dan mensen zonder beperkingen. Het volgen van verkiezingen en de behoefte aan nadenken is ongeveer gelijk aan mensen zonder beperking, maar mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte scoren wel duidelijk lager wat betreft hun houding ten opzichte van de overheid en politiek en ze hebben gemiddeld ook meer moeite met stemmen.

Om meer inzicht te krijgen in hoe de verschillende groepen het stemproces ervaren is het belangrijk om onderstaande tabel van boven naar beneden te lezen.

Type beperking	Stemmen bij verkiezingen	Makkelijk stemmen	Schrijf- en leesvaardigheden	Volgen van verkiezingen	Invullen stemhulp	Houding ten opzichte van de overheid en politiek	Aandacht politiek voor beperking	Sociale verbondenheid	Behoefte aan nadenken
Beperkte schrijf- en leesvaardigheden	4.43	3.52	2.53	2.94	3.50	2.31	2.01	2.93	3.27
Verstandelijke beperking	4.39	3.64	3.44	2.87	3.59	2.65	2.17	3.30	3.51
Beperkte digitale vaardigheden	4.61	3.85	3.08	3.22	3.49	2.48	2.29	3.08	3.50
Lichamelijke beperking	4.68	4.13	4.02	3.35	3.69	2.64	2.24	3.35	3.88
Chronische ziekte	4.65	4.21	4.13	3.34	3.74	2.59	2.24	3.28	3.85
Andere beperking	4.60	4.13	3.89	3.19	3.72	2.56	2.25	3.23	3.85
Geen beperking - betrokken bij doelgroep	4.72	4.36	4.25	3.36	3.68	2.94	2.55	3.92	3.93
Geen beperking - niet betrokken bij doelgroep	4.71	4.42	4.30	3.34	3.64	2.88	2.68	3.87	3.91

13. BELANGRIJKSTE KNOPPEN OM AAN TE DRAAIEN

IN GEWONE TAAL

WAT MAAKT HET VOOR MENSEN MAKKELIJKER OM TE STEMMEN?

Om beter te begrijpen welke factoren invloed hebben op *makkelijk stemmen*, hebben we verschillende regressieanalyses uitgevoerd. In de onderstaande tabel worden de significante relaties per groep weergegeven. Met andere woorden, dit laat zien welke factoren bepalend zijn voor verschillende groepen om stemmen makkelijker te vinden. Het zijn ook de knoppen waaraan gedraaid kan worden om het stemmen voor deze groepen te vergemakkelijken. De exacte relaties en significantieniveaus worden in het laatste hoofdstuk getoond.

De onderstaande tabel laat zien dat **schrijf-en leesvaardigheden** de belangrijkste voorspeller is voor *Makkelijk stemmen*; deze relatie is significant voor alle groepen. Dit wijst erop dat verbetering in deze vaardigheden het voor mensen makkelijker zal maken om te stemmen. Ook **sociale verbondenheid** is een sterke voorspeller voor *Makkelijk stemmen*. Deze relatie is significant voor mensen met beperkte digitale vaardigheden, een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte en mensen zonder beperking. Het **volgen van verkiezingen** maak stemmen makkelijker. Deze relatie is voor alle groepen significant, behalve voor mensen met beperkte digitale vaardigheden. Voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en een verstandelijke beperking is het volgen van verkiezingen één van de sterkste voorspellers. De **behoefte aan nadenken** is een belangrijke voorspeller voor mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een andere beperking, mensen met beperkte digitale vaardigheden en mensen zonder beperkingen.

Het verbeteren van schrijf- en leesvaardigheden, het versterken van de sociale verbondenheid, volgen van verkiezingen en het stimuleren van de behoefte aan nadenken zijn dus allemaal belangrijke factoren om de toegankelijkheid van verkiezingen te verbeteren, hoewel de mate waarin deze factoren invloed hebben kan verschillen per doelgroep.

Belangrijkste voorspellers per groep voor makkelijk stemmen									
Beperkte schrijf- en leesvaardigheden	Verstandelijke beperking	Beperkte digitale vaardigheden	Lichamelijke beperking	Chronische ziekte	Andere beperking	Geen beperking - betrokken bij de doelgroep	Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep	Alle respondenten	
Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Schrijf- en leesvaardigheden	Makkelijker stemmen
		Sociale verbondenheid	Sociale verbondenheid	Sociale verbondenheid		Sociale verbondenheid	Sociale verbondenheid	Sociale verbondenheid	
Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen		Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	
	Behoefte aan nadenken	Behoefte aan nadenken			Behoefte aan nadenken	Behoefte aan nadenken	Behoefte aan nadenken	Behoefte aan nadenken	

WAT MAAKT DE KANS GROTER DAT MENSEN GAAN STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN?

Om beter te begrijpen welke factoren van invloed zijn op *stemmen bij verkiezingen*, hebben we verschillende regressieanalyses uitgevoerd. In de onderstaande tabel worden de significante relaties per groep weergegeven. Dit laat zien welke factoren bepalend zijn voor verschillende groepen om te stemmen bij verkiezingen. Het zijn de knoppen waaraan gedraaid kan worden om de participatie van deze groepen bij verkiezingen te vergroten. In het laatste hoofdstuk worden de exacte relaties en significantieniveaus getoond.

Makkelijk stemmen blijkt een sterke voorspeller van verkiezingsdeelname te zijn. Deze relatie is significant voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden, mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte, en ook voor mensen zonder beperking. Ook het **volgen van verkiezingen** is een belangrijke voorspeller voor stemmen bij verkiezingen, deze relatie is significant voor mensen met beperkte digitale vaardigheden, mensen met een lichamelijke beperking, chronische ziekte en mensen zonder beperking. De **houding ten opzichte van de overheid en politiek** blijkt minder sterk samen te hangen met stemmen bij verkiezingen dan de eerder genoemde voorspellers, deze relatie is alleen significant voor mensen met een andere beperking en de totale groep.

Het vergemakkelijken van stemmen, het bevorderen dat meer mensen verkiezingen volgen, en het verbeteren van de houding ten opzichte van de overheid en politiek zijn allemaal belangrijke factoren om ervoor te zorgen dat meer mensen daadwerkelijk gaan stemmen. De mate waarin deze factoren invloed hebben, verschilt per groep.

Belangrijkste voorspellers per groep voor stemmen bij verkiezingen									
Beperkte schrijf- en leesvaardigheden	Verstandelijke beperking	Beperkte digitale vaardigheden	Lichamelijke beperking	Chronische ziekte	Andere beperking	Geen beperking - betrokken bij de doelgroep	Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep	Alle respondenten	
Makkelijk stemmen			Makkelijk stemmen	Makkelijk stemmen		Makkelijk stemmen	Makkelijk stemmen	Makkelijk stemmen	Stemmen bij verkiezingen
		Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen		Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	Volgen van verkiezingen	
					Houding ten opzichte van de overheid en politiek			Houding ten opzichte van de overheid en politiek	

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES PER GROEP

Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden

Deze groep scoort structureel laag op de onderzochte thema's. Ze hebben de meeste moeite met stemmen, volgen verkiezingen weinig, voelen zich het minst verbonden, hebben een negatievere houding ten opzichte van de overheid en politiek en stemmen minder bij verkiezingen. Vooral het volgen van verkiezingen blijkt een belangrijke voorspeller om het stemmen makkelijker te maken. Makkelijker stemmen is dan weer de belangrijkste voorspeller dat ze daadwerkelijk zullen stemmen bij verkiezingen.

Mensen met een (lichte) verstandelijke beperking

Ook deze groep scoort structureel laag op de onderzochte thema's. Ze ervaren veel moeite met stemmen, volgen verkiezingen het minst en gaan ook minder vaak stemmen bij verkiezingen. Sociale verbondenheid, het volgen van verkiezingen en behoefte aan nadenken zijn allemaal belangrijke voorspellers om het voor deze groep makkelijker maken om te stemmen. Er zijn geen significante factoren gevonden voor daadwerkelijk stemmen. Mogelijk zijn er andere factoren die dit sterker beïnvloeden.

Mensen met beperkte digitale vaardigheden

Deze groep scoort iets positiever dan mensen met een verstandelijke beperking en/of beperkte schrijf- en leesvaardigheden, maar ervaart relatief veel uitdagingen. Ze voelen zich minder verbonden, vinden het stemproces relatief ingewikkeld en hebben een negatievere houding ten opzichte van de overheid en politiek. Sociale verbondenheid en behoefte aan nadenken zijn belangrijke voorspellers om het voor deze groep makkelijker maken om te stemmen. Volgen van verkiezingen is dan weer een belangrijkste voorspeller voor daadwerkelijk stemmen bij verkiezingen.

Mensen met een (lichte) lichamelijke beperking en/of chronische ziekte

Mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte scoren over het algemeen beter dan mensen met een verstandelijke beperking of beperkte digitale, schrijf- en leesvaardigheden, maar op bepaalde onderdelen wel duidelijk lager dan mensen zonder beperking. Het volgen van verkiezingen en de behoefte aan nadenken is ongeveer gelijk aan mensen zonder beperking, maar mensen met een lichamelijke beperking en/of chronische ziekte scoren wel duidelijk lager wat betreft hun houding ten opzichte van de overheid en politiek en ze hebben gemiddeld ook meer moeite met stemmen. Vooral sociale verbondenheid en het volgen van verkiezingen blijkt een belangrijke voorspeller om het stemmen makkelijker te maken. Makkelijk stemmen en het volgen van verkiezingen zijn dan weer belangrijke voorspellers voor het daadwerkelijk stemmen bij verkiezingen.

Mensen met een andere beperking

Ook deze diverse groep (van beperkingen)scoort duidelijk lager op de onderzochte thema's dan mensen zonder beperking. Sociale verbondenheid, het volgen van verkiezingen en behoefte aan nadenken zijn allemaal belangrijke voorspellers om het voor deze groep makkelijker maken om te stemmen. Er zijn geen significante factoren gevonden voor daadwerkelijk stemmen. Mogelijk zijn er andere factoren die dit sterker beïnvloeden.

Mensen zonder beperking – (niet) betrokken bij doelgroep

Mensen zonder beperking, zowel die betrokken zijn bij de doelgroep als degenen die dat niet zijn, scoren consequent hoger dan mensen met een beperking. Desalniettemin kan ook deze groep geholpen worden om stemmen makkelijker te maken en/of daadwerkelijk stemmen te vergroten. Sociale verbondenheid, het volgen van verkiezingen en behoefte aan nadenken zijn allemaal belangrijke voorspellers om het voor deze groep makkelijker maken om te stemmen. Makkelijk stemmen, het volgen van verkiezingen zijn dan weer belangrijke voorspellers voor het daadwerkelijk stemmen bij verkiezingen.

BIJLAGE

BELANGRIJKSTE KNOPPEN OM AAN TE DRAAIEN

IN WETENSCHAPPELIJKE TAAL

LEESWIJZER VOOR DE VOLGENDE HOOFDSTUKKEN- MET VOORBEELDEN

Om beter te begrijpen hoe verschillende factoren (dimensies/schalen) de toegankelijkheid van verkiezingen beïnvloeden, hebben we diverse regressieanalyses uitgevoerd. Op deze pagina lichten we toe welke analyses zijn uitgevoerd en hoe de bijbehorende tabellen geïnterpreteerd moeten worden. Regressieanalyses laten zien hoe sterk de invloed van onafhankelijke variabelen is op een afhankelijke variabele. In dit onderzoek focussen we op twee afhankelijke variabelen: 'Makkelijk stemmen' en 'Stemmen bij verkiezingen', die elk in verschillende hoofdstukken onderzocht zullen worden. Zo kunnen we voorspellen welke factoren ervoor zorgen dat mensen het makkelijker vinden om te stemmen en of ze daadwerkelijk deelnemen aan verkiezingen.

Er zijn twee soorten regressieanalyses toegepast. Eerst een bivariate analyse, die de relatie toont tussen één voorspeller (bijv. schrijf- en leesvaardigheden) en de afhankelijke variabele (bijv. makkelijk stemmen). Hierbij worden andere variabelen buiten beschouwing gelaten. Dit geeft inzicht in de directe samenhang, maar houdt geen rekening met andere factoren. Vervolgens hebben we een multivariate analyse uitgevoerd, waarbij meerdere voorspellende variabelen tegelijkertijd worden onderzocht. Dit maakt het mogelijk om de invloed van verstorende factoren uit te sluiten en geeft een nauwkeuriger beeld van welke factoren echt bepalend zijn voor de afhankelijke variabele. Alle dimensies zijn gestandaardiseerd van 1 t/m 5.

De resultaten worden gepresenteerd in een regressietabel. De R^2-waarde geeft aan hoe goed het model past bij de data, en de bèta-coëfficiënt laat zien hoe sterk en in welke richting (positief of negatief) een onafhankelijke variabele de afhankelijke variabele beïnvloedt. De R^2-waarden variëren tussen de 0.16 en 0.39. Dit is vrij gebruikelijk in sociaal en politiek onderzoek. Een waarde van 0.39 zou in dit type onderzoek als redelijk sterk worden beschouwd, omdat het model bijna 40% van de variantie in "makkelijk stemmen" verklaart voor sommige groepen. In sommige tabellen zijn er groepen met een relatief lage F-waarde. Dit geeft aan dat de voorspellers in deze groepen minder goed in staat zijn om de afhankelijke variabele te verklaren. Het kan erop wijzen dat er andere factoren zijn, die niet in het model zijn opgenomen die beter zouden voorspellen. Het is dan belangrijk om voorzichtig te zijn bij het trekken van conclusies over de invloed van variabelen in deze specifieke groepen. Als we naar de bèta-coëfficiënten in onderstaande tabel kijken zien we dat voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden een positieve relatie bestaat tussen deze vaardigheden (0.52***) en hoe gemakkelijk zij stemmen. Dit betekent als schrijf- en leesvaardigheden met één punt verbeterd (bijvoorbeeld van 3.0 tot 4.0), 'Makkelijk stemmen' met 0.52 eenheden toeneemt (dus van 3.0 tot 3.52). Een negatieve waarde zou juist betekenen dat een sterkere aanwezigheid van de voorspeller het moeilijker maakt om te stemmen. Hoe groter de waarde, hoe sterker de relatie voor die groep. In politiek en maatschappelijk onderzoek, waar menselijke gedragingen en attitudes vaak worden onderzocht, zijn gematigde beta-coëfficiënten (tussen 0.10 en 0.30) vaak voldoende om een belangrijk effect aan te tonen. Een beta-coëfficiënt boven de 0.30 wordt vaak als sterk gezien in dit type onderzoek.

De sterren geven de statistische significantie van de relatie aan, wat aangeeft hoe zeker de onderzoekers zijn dat de relatie geen toeval is. Hoe meer sterren, hoe sterker het bewijs dat er een echte relatie is tussen de voorspeller en de afhankelijke variabele (stemmen bij verkiezing). Hoe groter het aantal respondenten (N), hoe kleiner de foutenmarge en dus hoe eerder een uitkomst significant is.

Voorbeeld tabel	Afhankelijke variabele = Makkelijk stemmen								
Voorspeller (multivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Schrijf- en leesvaardigheden	0.45***	0.36***	0.50***	0.41***	0.42***	0.36***	0.33***	0.29***	0.41***
Sociale verbondenheid	0.07	0.17*	0.1	0.12***	0.07***	0.03	0.08**	0.04	0.11***
***N* (range min-max)**	114	101	161	272	588	273	471	920	2454
F	4.86***	9.36***	16.08***	22.59***	38.88***	18.93***	26.51***	29.03***	151.76***
R2	0.21	0.37	0.39	0.34	0.29	0.3	0.26	0.16	0.27

**** p ≤ 0.001 significant op een niveau van 0.001 (0.1% kans dat het resultaat door toeval komt)*
*** p ≤ 0.01 significant op een niveau van 0.01 (1% kans dat het resultaat door toeval komt)*
** p ≤ 0.05 significant op een niveau van 0.05 (5% kans dat het resultaat door toeval komt)*

BIVARIATE ANALYSE *MET MAKKELIJK STEMMEN*

MULTIVARIATE ANALYSE MET *MAKKELIJK STEMMEN*

BIVARIATE REGRESSIEANALYSE: MAKKELIJK STEMMEN

Onderstaande analyse toont de relatie van één onafhankelijke variabele (bijvoorbeeld de dimensie *schrijf- en leesvaardigheden*) met de afhankelijke variabele **makkelijk stemmen.** De invloed van andere variabelen wordt bij deze bivariate analyse buiten beschouwing gelaten. Onderstaande tabel laat zien dat *schrijf- en leesvaardigheden* voor elke groep de belangrijkste voorspeller is voor **makkelijk stemmen**. Het belang van andere factoren, zoals *sociale verbondenheid*, *volgen van verkiezingen, houding ten opzichte van de overheid en politiek, behoefte aan nadenken en aandacht politiek voor beperking,* variëren per groep.

- **Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**: Voor deze groep zijn naast *schrijf- en leesvaardigheden* vooral het *volgen van verkiezingen* belangrijk. Hoe meer ze verkiezingen volgen, hoe gemakkelijker stemmen voor hen wordt. Ook *sociale verbondenheid* is een belangrijke voorspeller.
- **Verstandelijke beperking**: Naast *schrijf- en leesvaardigheden* is voor deze groep de *behoefte aan nadenken*, *volgen van verkiezingen* en *sociale verbondenheid* belangrijk. Mensen met een verstandelijke beperking die meer behoefte hebben aan nadenken, verkiezingen beter volgen en zich meer verbonden voelen met hun omgeving vinden het eenvoudiger om te stemmen.
- **Beperkte digitale vaardigheden**: Voor deze groep zijn alle voorspellers significant en de beta-coëfficiënten zijn ook hoger dan bij de andere groepen.
- **Lichamelijke beperking**: Voor deze groep heeft *sociale verbondenheid*, *volgen van verkiezingen* en *behoefte aan nadenken* duidelijk een positieve relatie met makkelijke stemmen, naast *schrijf- en leesvaardigheden*.
- **Chronische ziekte**: *Schrijf- en leesvaardigheden* zijn ook voor deze groep de belangrijkste voorspeller. De andere voorspellers zijn allemaal significant en hebben gelijkaardige beta-coëfficiënten.
- **Andere beperkingen**: Ook voor deze groep zijn alle voorspellers significant. Naast *schrijf- en Leesvaardigheden* zijn het *volgen van verkiezingen, behoefte aan nadenken* en *aandacht politiek voor beperking* voor deze groep een belangrijke voorspeller. Ten opzichte van de andere groepen is *aandacht politiek voor* relatief belangrijk.
- **Geen beperking – (niet) betrokken bij de doelgroep:** Beide groepen zonder beperking lijken heel erg op elkaar. Belangrijkste voorspellers naast *schrijf- en leesvaardigheden* zijn het *volgen van verkiezingen* en *behoefte aan nadenken*. *Aandacht politiek voor beperking* is voor deze groep een veel minder belangrijke voorspeller dan de eerder besproken groepen.

	Afhankelijke variabele = Makkelijk stemmen								
Voorspeller (bivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Schrijf- en leesvaardigheden	0.52***	0.45***	0.59***	0.45***	0.44***	0.43***	0.39***	0.37***	0.49***
Sociale verbondenheid	0.17*	0.24***	0.22***	0.20***	0.14***	0.08**	0.16***	0.11***	0.24***
Volgen van verkiezingen	0.33***	0.24***	0.28***	0.17***	0.14***	0.21***	0.20***	0.13***	0.23***
Houding ten opzichte van de overheid en politiek	0.05	0.11	0.18***	0.08	0.12***	0.12**	0.11***	0.10***	0.18***
Behoefte aan nadenken	0.14	0.3***	0.24***	0.16***	0.11***	0.18***	0.2***	0.16***	0.23***
Aandacht politiek voor beperking	0.18	0.12	0.25***	0.09	0.10***	0.18***	0.03	0.04*	0.14***
***N* (range min-max)**	116-139	103-112	161-192	274-306	592-669	274-333	474-589	936-1234	2483-3057

*** p ≤ 0.001

** p ≤ 0.01

* p ≤ 0.05

BIVARIATE ANALYSE *MET MAKKELIJK STEMMEN*

MULTIVARIATE ANALYSE MET *MAKKELIJK STEMMEN*

MULTIVARIATE REGRESSIEANALYSE: MAKKELIJK STEMMEN – VOLLEDIG MODEL

Om beter te begrijpen welke factoren de meeste invloed hebben op **makkelijk stemmen** is een multivariate analyse uitgevoerd. Hierbij worden meerdere voorspellende variabelen tegelijkertijd onderzocht, zodat de invloed van verstorende factoren kon worden uitgesloten. De R^2-waarden variëren van 0,16 voor mensen zonder beperking die niet betrokken zijn bij de doelgroep, tot 0,39 voor mensen met beperkte digitale vaardigheden. Bijna voor alle groepen is de waarde in de buurt van 0,30, dit kan bij sociaal en gedragswetenschappelijk als redelijk sterk worden beschouwd, omdat het model dan 30% van de variantie in **makkelijk stemmen** verklaart voor deze groep.

Onderstaande tabel bevestigt dat **schrijf- en leesvaardigheden** de belangrijkste voorspeller is voor **makkelijk stemmen**; deze relatie is significant voor alle groepen. Dit wijst erop dat verbetering in deze vaardigheden het voor mensen makkelijker zal maken om te stemmen. **Sociale verbondenheid** vertoont een minder consistent patroon, maar in verschillende groepen, zoals mensen met een verstandelijke beperking, lichamelijke beperking, chronische ziekte en mensen zonder beperkingen die betrokken zijn bij de doelgroep is deze voorspeller significant. Ook het **volgen van verkiezingen** is voor meerdere groepen een belangrijke significant voorspeller, met name voor mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden en mensen met een verstandelijke beperking. Dit suggereert dat het verhogen van de betrokkenheid bij het politieke proces het voor deze mensen makkelijker maakt om te stemmen. **Aandacht politiek voor beperking** is alleen voor mensen met een andere beperking een significante voorspeller. De **behoefte aan nadenken** en de **houding ten opzichte van de overheid en politiek** hebben voor geen enkele groep een significant relatie met makkelijk stemmen in deze analyse.

Op de volgende pagina zullen we een multivariate analyse uitvoeren met een beperkter aantal variabelen.

	Afhankelijke variabele = Makkelijk stemmen								
Voorspeller (multivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Schrijf- en leesvaardigheden	0.45***	0.36***	0.50***	0.41***	0.42***	0.36***	0.33***	0.29***	0.41***
Sociale verbondenheid	0.07	0.17*	0.1	0.12***	0.07***	0.03	0.08**	0.04	0.11***
Volgen van verkiezingen	0.29***	0.22***	0.05	0.1*	0.04	0.08	0.11***	0.05*	0.11***
Behoefte aan nadenken	-0.08	0.07	0.02	-0.03	-0.05	0.02	0.06	0.03	0.02
Aandacht politiek voor beperking	0.09	-0.04	0.03	0.06	0.04	0.12***	0.02	0.02	0.06**
Houding ten opzichte van de overheid en politiek	-0.04	0.03	0.01	-0.06	0	-0.03	0.03	0.03	0.02
N	114	101	161	272	588	273	471	920	2454
F	4.86***	9.36***	16.08***	22.59***	38.88***	18.93***	26.51***	29.03***	151.76***
R2	0.21	0.37	0.39	0.34	0.29	0.3	0.26	0.16	0.27

*** p ≤ 0.001

** p ≤ 0.01

* p ≤ 0.05

MULTIVARIATE REGRESSIEANALYSE: MAKKELIJK STEMMEN – SELECTIE MODEL

Op basis van de uitkomsten van de voorgaande analyse hebben we ons gericht op drie belangrijke voorspellers voor 'makkelijk stemmen': *sociale verbondenheid*, *volgen van verkiezingen* en *de behoefte aan nadenken*. Deze dimensies zijn geselecteerd omdat de vorige analyses hebben aangetoond dat ze belangrijk zijn voor **makkelijk stemmen**, zonder de dominante invloed van schrijf- en leesvaardigheden die eerder naar voren kwamen. De onderstaande tabel toont de gezamenlijke relatie tussen deze voorspellers en **makkelijk stemmen** voor de verschillende groepen. De tabel laat zien dat deze factoren variëren in hun invloed, afhankelijk van het type beperking dat de persoon heeft.

- **Beperkte schrijf- en leesvaardigheden:** Voor deze groep is vooral het *volgen van verkiezingen* van groot belang. Mensen met beperkte schrijf- en leesvaardigheden vinden het makkelijker om te stemmen naarmate ze meer betrokken zijn bij de verkiezingen. *Sociale verbondenheid* en behoefte aan nadenken hebben ook een positieve relatie, maar dit is niet significant.
- **Verstandelijke beperking:** Bij mensen met een verstandelijke beperking spelen meerdere factoren een rol. Naast het *volgen van verkiezingen*, zijn ook *sociale verbondenheid* en de *behoefte aan nadenken* belangrijke voorspellers voor **Makkelijk stemmen**.
- **Beperkte digitale vaardigheden:** Voor deze groep zijn *sociale verbondenheid* en *behoefte aan nadenken* de belangrijkste significant voorspellers.
- **Lichamelijke beperking:** Voor mensen met een lichamelijke beperking zijn *sociale verbondenheid* en *volgen van verkiezingen* de belangrijkste voorspellers voor **makkelijk stemmen**.
- **Chronische ziekte:** Bij mensen met een chronische ziekte zijn *sociale verbondenheid* en het *volgen van verkiezingen* de belangrijkste voorspellers.
- **Andere beperking:** Bij deze groep spelen de Volgen van verkiezingen en Behoefte aan nadenken een belangrijke rol in hoe makkelijk ze stemmen, beiden zijn ook significant.
- **Geen beperking – (niet) betrokken bij de doelgroep:** Beide groepen zonder beperking lijken op elkaar. Alle voorspellers zijn significant en spelen een ongeveer even belangrijke rol om **makkelijk stemmen** te voorspellen.

De resultaten laten zien dat naast *schrijf- en leesvaardigheden* ook *sociale verbondenheid*, *volgen van verkiezingen* en de *behoefte aan nadenken* belangrijke voorspellers zijn voor hoe makkelijk mensen het vinden om te stemmen.

	Afhankelijke variabele = Makkelijk stemmen								
Voorspeller (multivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Sociale verbondenheid	0.14	0.19*	0.21***	0.19***	0.14***	0.07	0.13***	0.08***	0.21***
Volgen van verkiezingen	0.3***	0.26***	0.13	0.16***	0.09**	0.14**	0.16***	0.1***	0.22***
Behoefte aan nadenken	0.01	0.26***	0.15*	0.09	0.06	0.13**	0.14***	0.11***	0.09***
N	119	103	169	279	601	290	513	1047	2475
F	5.21***	9.82***	9.83***	14.43***	17.57***	8.94***	29.95***	29.39***	108.39***
R2	0.12	0.23	0.15	0.14	0.08	0.09	0.15	0.08	0.12

*** $p \leq 0.001$

** $p \leq 0.01$

* $p \leq 0.05$

BIVARIATE ANALYSE MET
STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

MULTIVARIATE ANALYSE MET
STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

BIVARIATE REGRESSIEANALYSE: STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

In het vorige hoofdstuk keken we naar de belangrijkste voorspellers van *makkelijk stemmen*. Het uiteindelijke doel is dat mensen zullen stemmen bij verkiezingen. Onderstaande tabel toont de relatie van één onafhankelijke variabele, bijvoorbeeld *schrijf en leesvaardigheden,* met de afhankelijke variabele **stemmen bij verkiezingen**. Onderstaande tabel laat zien dat *makkelijk stemmen, volgen van verkiezingen, houding ten opzichte van de overheid en politiek* en *schrijf- en leesvaardigheden de* belangrijke voorspellers zijn voor daadwerkelijk stemmen, al varieert de invloed per groep. Voor sommige groepen met een beperking is de *aandacht van politiek voor beperking* een belangrijke significante voorspeller.

- **Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**: Voor deze groep zijn *makkelijk stemmen*, *volgen van verkiezingen* en *aandacht politiek voor beperking* de belangrijkste voorspellers. Hoe makkelijker iemand het vindt om te stemmen, hoe meer hij/zij verkiezingen volgt en hoe meer iemand het gevoel heeft dat er vanuit de politiek aandacht is voor mensen met een beperking, hoe groter de kans dat deze persoon zal stemmen.
- **Verstandelijke beperking**: Ook voor deze groep zien we de sterkste relatie met *makkelijk stemmen*, *volgen van verkiezingen* en *aandacht politiek voor beperking*, maar deze resultaten zijn niet significant.
- **Beperkte digitale vaardigheden**: Voor deze groep zijn *schrijf- en leesvaardigheden*, *makkelijk stemmen*, *volgen van verkiezingen* en *behoefte aan nadenken* de belangrijkste voorspellers voor **stemmen bij verkiezingen**. Deze resultaten zijn ook allemaal significant.
- **Lichamelijke beperking**: Voor deze groep zijn *makkelijk stemmen, volgen van verkiezingen en behoefte aan nadenken* de belangrijkste voorspellers, deze zijn ook allemaal significant.
- **Chronische ziekte**: Voor deze groep valt het allereerst op dat alle voorspellers significant zijn. *Makkelijk stemmen, houding ten opzichte van de overheid en politiek, volgen van verkiezingen, behoefte aan nadenken* en *sociale verbondenheid* hebben de sterkste relatie.
- **Andere beperkingen**: De belangrijkste en enige significante voorspeller voor deze groep is de *houding ten opzichte van de overheid en politiek*.
- **Geen beperking – (niet) betrokken bij de doelgroep:** Beide groepen zonder beperking lijken heel erg op elkaar. Belangrijkste voorspellers zijn *schrijf en leesvaardigheden, makkelijk stemmen* en *volgen van verkiezingen*.

	Afhankelijke variabele = Stemmen bij verkiezingen								
Voorspeller (bivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Schrijf- en leesvaardigheden	0.05	0.1	0.15*	0.04	0.08*	0.03	0.19***	0.13***	0.13***
Makkelijk stemmen	0.18**	0.11	0.14*	0.17***	0.15***	0.06	0.25***	0.22***	0.19***
Houding ten opzichte van de overheid en politiek	0.01	0.03	0.09	0.04	0.1***	0.1*	0.09***	0.08***	0.13***
Aandacht politiek voor beperking	0.19*	0.11	0.05	-0.02	0.07*	-0.01	-0.01	0.01	0.04*
Volgen van verkiezingen	0.19**	0.07	0.22***	0.17***	0.23***	0.06	0.18***	0.2***	0.23***
Sociale verbondenheid	0	-0.01	0.06	0.05	0.1***	0.06	0.07**	0.06***	0.11***
Behoefte aan nadenken	0.17	0.05	0.14*	0.09*	0.12***	0.04	0.07*	0.03	0.09***
***N* (range min-max)**	113-136	101-111	161-191	271-304	586-662	270-327	470-585	924-1216	2455-3023

*** p ≤ 0.001

** p ≤ 0.01

* p ≤ 0.05

BIVARIATE ANALYSE MET
STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

MULTIVARIATE ANALYSE MET
STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN

MULTIVARIATE REGRESSIEANALYSE: STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN – VOLLEDIG MODEL

Om meer inzicht te krijgen in welke factoren het meest invloed hebben op **stemmen bij verkiezingen** is een multivariate analyse uitgevoerd. Hierbij worden meerdere voorspellende variabelen tegelijkertijd onderzocht, zodat de invloed van verstorende factoren kon worden uitgesloten. De lage F-waarde bij sommige groepen duidt erop dat andere factoren mogelijk een sterkere invloed hebben op **Stemmen bij verkiezingen** in die specifieke groepen. Dit betekent dat we voorzichtig moeten zijn met het trekken van conclusies over de invloed van de variabelen in deze groepen. De R^2-waarden liggen tussen 0,02 en 0,13. Aanmerkelijk lager dan bij het vorige model, wat aangeeft dat de voorspellers in dit model minder geschikt zijn om **stemmen bij verkiezingen** te verklaren dan **makkelijk stemmen**. Voor bijna alle groepen is de R^2-waarde ongeveer 0,1, wat betekent dat het model ongeveer 10% van de variantie in stemgedrag verklaart. In sociaal en gedragswetenschappelijk onderzoek kan dit worden gezien als een lage verklaringskracht.

Onderstaande tabel bevestigt dat **makkelijk stemmen** een belangrijke voorspeller is voor daadwerkelijk **stemmen bij verkiezingen**. Het heeft voor alle groepen een positieve relatie en deze is voor verschillende groepen ook significant. Mensen die het stemproces als eenvoudig ervaren, zullen over het algemeen dus eerder geneigd zijn om daadwerkelijk te stemmen. **Schrijf- en leesvaardigheden** en **sociale verbondenheid** lijken een veel beperktere invloed te hebben op daadwerkelijk stemmen in dit model; hoewel we eerder wel zagen deze twee factoren belangrijk zijn voor *makkelijk stemmen*. **Volgen van verkiezingen** is één van de sterkste voorspellers voor daadwerkelijke **stemmen bij verkiezingen** en is ook voor verschillende groepen significant in dit model. Ook de **houding ten opzichte van de overheid en politiek** lijkt voor verschillende groepen een goede voorspeller, hoewel de relatie minder sterk is dan *makkelijk stemmen* en *volgen van verkiezingen* en de relatie ook voor minder groepen significant is.

De resultaten laten zien dat *makkelijk stemmen* en het *volgen van verkiezingen* de belangrijkste voorspellers zijn voor **stemmen bij verkiezingen**, terwijl de *houding ten opzichte van de overheid en politiek* een aanvullende rol speelt in bepaalde groepen. *Sociale verbondenheid, aandacht politiek voor beperking* en *behoefte aan nadenken* lijken minder invloed te hebben op het wel of niet stemmen bij verkiezingen.

	Afhankelijke variabele = Stemmen bij verkiezingen								
Voorspeller (multivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Schrijf- en leesvaardigheden	0.13	0.18	0.05	-0.09	-0.1*	-0.02	0.12**	-0.02	0
Makkelijk stemmen	0.13	0.21	0.08	0.17**	0.18***	0.06	0.12*	0.2***	0.16***
Sociale verbondenheid	-0.1	-0.03	-0.02	0.02	0.05	-0.01	0.01	0.01	0.03
Volgen van verkiezingen	0.13	-0.12	0.19*	0.11*	0.19***	0.02	0.17***	0.17***	0.17***
Houding ten opzichte van de overheid en politiek	0.04	-0.04	0.04	0.03	0.02	0.11*	0.05	0.06**	0.08***
Aandacht politiek voor beperking	0.15	0.06	0.01	-0.05	0.02	-0.06	-0.03	-0.03	-0.02
Behoefte aan nadenken	0.04	-0.03	0.01	0.06	0.04	0.01	-0.04	-0.06*	-0.01
N	111	99	161	269	582	268	467	909	2427
F	1.98	1.58	2.28*	3.07***	8.78***	0.84	9.73***	15.35***	31.68***
R2	0.12	0.11	0.09	0.08	0.1	0.02	0.13	0.11	0.08

*** p ≤ 0.001,

** p ≤ 0.01

* p ≤ 0.05

MULTIVARIATE REGRESSIEANALYSE: STEMMEN BIJ VERKIEZINGEN – SELECTIE MODEL

In deze analyse hebben we de drie belangrijke voorspellers geselecteerd: *makkelijk stemmen, volgen van verkiezingen* en de *houding ten opzichte van de overheid en politiek*. We hebben deze drie voorspellers geselecteerd omdat ze in de eerdere analyse de meest consistente en significante invloed toonden op de verkiezingsdeelname van zowel mensen met als zonder beperkingen.

- **Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**: Voor deze groep is *makkelijk stemmen* de belangrijkste voorspeller. Ook het *volgen van verkiezingen* lijkt belangrijk, maar dit is niet significant.
- **Verstandelijke beperking** en **andere beperking**: De lage F-waarde voor deze groepen betekent dat er mogelijk andere factoren zijn die het stemgedrag beter kunnen voorspellen voor deze groepen. Het is daarom belangrijk om voorzichtig zijn met het trekken van harde conclusies over de invloed van deze onafhankelijke variabelen in deze specifieke groepen.
- **Beperkte digitale vaardigheden**: Voor mensen met beperkte digitale vaardigheden is het *volgen van verkiezingen* de belangrijkste voorspellers voor **stemmen bij verkiezingen**.
- **Lichamelijke beperking** en **Chronische ziekte**: Voor deze groepen zijn *makkelijk stemmen* en *het volgen van verkiezingen* de belangrijkste voorspellers, deze relatie is ook significant .
- **Geen beperking – (niet) betrokken bij de doelgroep:** Beide groepen zonder beperking lijken heel erg op elkaar. Belangrijkste voorspellers zijn *makkelijk stemmen* en het *volgen van verkiezingen*.

De resultaten laten zien dat *makkelijk stemmen* en het *volgen van verkiezingen* de belangrijkste voorspellers zijn voor **stemmen bij verkiezingen**, terwijl de *houding ten opzichte van de overheid en politiek* een aanvullende rol speelt in bepaalde groepen. Voor doelgroepen waar het model minder goed presteert, zoals mensen met verstandelijke beperkingen, kan aanvullend onderzoek nodig zijn om beter te begrijpen welke factoren hun stemgedrag beïnvloeden.

	Afhankelijke variabele = Stemmen bij verkiezingen								
Voorspeller (multivariate)	**Beperkte schrijf- en leesvaardigheden**	**Verstandelijke beperking**	**Beperkte digitale vaardigheden**	**Lichamelijke beperking**	**Chronische ziekte**	**Andere beperking**	**Geen beperking - betrokken bij de doelgroep**	**Geen beperking - niet betrokken bij de doelgroep**	**Totaal**
Makkelijk stemmen	0.15*	0.1	0.08	0.14**	0.1**	0.03	0.18***	0.17***	0.13***
Volgen van verkiezingen	0.13	0.03	0.19***	0.13***	0.2***	0.03	0.14***	0.17***	0.19***
Houding ten opzichte van de overheid en politiek	0.01	0.04	0.03	0.01	0.05	0.09*	0.05	0.04	0.08***
N	135	110	191	303	662	326	584	1214	3018
F	3.17*	0.47	5.21***	6.7***	19.32***	2.13	22.02***	38.19***	85.08***
R2	0.07	0.01	0.08	0.06	0.08	0.02	0.1	0.09	0.08

*** p ≤ 0.001

** p ≤ 0.01

* p ≤ 0.05